

חזרה לשגרת העינויים

עינויים והתעללות בעצירים פלסטינים במהלך
המעצר והחקירה,

ספטמבר 2001 - אפריל 2003

ירושלים, יוני 2003

חזרה לשגרת העינויים

עינויים והתעללות בעצירים פלסטינים במהלך
המעצר והחקירה,

ספטמבר 2001 - אפריל 2003

ירושלים, יוני 2003

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל(ע"ר)
ת"ד 4634 ירושלים 91046
טלפון 02-5630073 פקס 02-5665477

***PUBLIC COMMITTEE AGAINST
TORTURE IN ISRAEL***

P.O. Box 4634 Jerusalem 91046
Tel. 972-2-5630073 Fax. 972-2-5665477
E-mail: pcati@stoptorture.org.il
<http://www.stoptorture.org.il>

פעילות הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל
מתאפשרת הודות לתרומות של קרנות
בישראל, ארצות הברית ואירופה, ואנשים
פרטיים בארץ ובעולם. אנו מודים להם על כך.

The British Foreign and Commonwealth Office,
Conanima Foundation, Cordaid, Foundation
for Middle East Peace, Funding Exchange,
Global Ministries, Haella Stichting, Humanitair
Fonds, ICCO, International Commission of
Jurists, Ireland Aid, Netherlands Ministry of
Foreign Affairs, New Israel Fund, Norwegian
Ministry of Foreign Affairs, Novib, Stichting Het
Solidariteitsfonds, Westminster Foundation,
The Sigrid Rausing Trust, The United Nations
Voluntary Fund for Victims of Torture and
many generous individuals.

כתב: יובל גינבר

ניהול עבודה משפטית: עו"ד גבי לסקי

ריכוז עבודת שטח: בדאווי קוואסמה

ריכוז נתונים: כרמי לקר, אורי יעקובי

עבודת שטח, גביה ותרגום של תצהירים ועדויות: בשיר בסול, חימא נסאר, גילי קנלבאום; עו"ד פארס אבו אחמד, עו"ד פארס אבו חסן, עו"ד עו"ד מוחמד אבו ריא, יובל גינבר, עו"ד סלימאן גלבאן, עו"ד רים ג'ראר, עו"ד וסים דראושה, עו"ד מוחמד דראושה, עו"ד מאמון חאשים, עו"ד לביב חביב, עו"ד חנאן ח'טיב, עו"ד חוסאם יונס, עו"ד אמיר יחיא, עו"ד מוסטפא יחיא, עו"ד מחאמיד סאלח, עו"ד סמיר עבד אל-לטיף, אמינה עודה, עו"ד פהמי עוויווי, עו"ד לואי עוקה, עו"ד אלגרה פצ'קו, עו"ד לאה צמל, עו"ד פידא קעוואר, עו"ד אנדרה רוזנטל, עו"ד חסן שקיזאף.

עריכה לשונית: אהובה סתיו

איורים: דוד גרשטיין

תודות:

ארגון "בצלם" –מרכז המידע הישראלי להפרות זכויות אדם בשטחים
ארגון "אל-קאנון (LAW)" – האגודה הפלסטינית לשמירה על זכויות אדם ואיכות
 הסביבה

ארגון "א-דמיר" – אגודה לתמיכה באסירים וזכויות אדם

ארגון האסיר הפלסטיני

עו"ד מיכאל ספרד

דוד גרשטיין

אורי יעקובי

חברי הנהלת הוועד ויועצים משפטיים: טלי זילברשטיין, חנה ארנון, עו"ד שלמה לקר, נעמי לייש, עו"ד לאה צמל, חוה רוט, עו"ד אביגדור פלדמן, עו"ד נפתלי אור-נר, עו"ד יובל אלבשן, עו"ד אפרת מור מלמן, גדעון ליפשיץ, ד"ר גדעון פרוידנטל, פרופ' עמנואל פרג'ון, עו"ד יוסי ארנון, מיכל עדן.

מילגאים: גילי קנלבאום, חימא נאסר

מתנדבים: סאם בלאט, נעמי לייש, חנה ארנון, דלפין דראפו, רוברט פג, תום רוטינגהוס, יפה וגנר

מנכ"ל: חנה פרידמן

צוות: זאב זמיר, אורה מגן, עו"ד גבי לסקי, בדאווי קוואסמה, בשיר בסול, כלילה לנקסטר, מינה ברנס, כרמי לקר, גיא טצה, עמיר סלובטיצקי, מזל איצר, רותי איצר.

תוכן העיוניים:

תמצית הדו"ח

מבוא

1. נתונים

- א. עצירים ואסירים פלסטינים - נתונים כלליים
- ב. נתונים על עיוניים והתעללויות בידי חיילי צה"ל וכוחות עוצרים אחרים
- ג. נחקרי שב"כ (וגופים אחרים)

1. נתונים רשמיים

2. ניתוק מהעולם החיצון - יעילות הפיקוח השיפוטי

3. שיטות העיוניים וההתעללות של השב"כ - ממצאי התחקיר

2. צה"ל, מג"ב, משטרה - עיוניים והתעללויות בשעת המעצר

ובהמשכו ניסיון אונס - ותגובה נאותה מצד שלטונות צה"ל

3. השב"כ: עיוניים והתעללות ברשות ובסמכות

מבוא - המשפט הבינלאומי ופסיקת בג"ץ

א. אמצעי החקירה הנוכחיים של השב"כ - תיאור כללי
עמדת המדינה

ב. אמצעי החקירה - תיאורי הנחקרים

חקירה "ללא פגם" על-פי היועץ המשפטי לממשלה

ג. מקרה לדוגמה - חקירתו בעיוניים של אמין גלבאן

1. מעצר, חקירה, "אמצעי חקירה"

2. ניתוק מהעולם החיצון

3. בג"ץ מאשר את הניתוק מהעולם החיצון

4. היו או לא היו טלטולים?

5. האם אלה עיוניים? השוואה עם מקרה שנדון בבית-הדין

האירופי לזכויות האדם

4. חותמות הגומי של השב"כ: בג"ץ, היועץ המשפטי לממשלה

ופרקליטות המדינה

מסקנות והמלצות

נספח - רשימת תצהירים ועדויות

תמצית הדו"ח

דו"ח זה מהווה עדכון לדו"חות קודמים שהוציא הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, וסיכום של תחקיר מקיף, המסתמך על עשרות תצהירים ועדויות שגבו עורכי-דין ועובדי שטח מטעמו, וכן על מסמכים רשמיים, החלטות בג"צ, ארגוני זכויות אדם אחרים ומקורות נוספים.

הדו"ח עוסק ביחס לעצירים פלסטינים בעת המעצר ובסמוך לו, ובעת החקירה, כלומר בהתנהגות הכוחות העוצרים - ובראשם צה"ל ומג"ב, והגורמים החוקרים - ובראשם השב"כ.

הדו"ח בוחן יחס זה לאור הוראותיו הפשוטות-בתכלית של המשפט הבינלאומי: אסור לענות עצירים ואסור להתעלל בהם, בשום מצב.

בחלקו הראשון של הדו"ח נתונים כלליים על פלסטינים שנעצרו בידי כוחות הביטחון הישראליים, ונתונים ספציפיים על הנעשה במתקני החקירה של השב"כ.

החלק השני מתאר את האלימות וההשפלה שהן מנת-חלקם של פלסטינים רבים בשעת מעצרם בידי חיילי צה"ל ואנשי כוחות עוצרים אחרים ובהמשכו.

החלק השלישי והעיקרי מתאר את הנעשה בחדרי החקירות של השב"כ, ואת המערכת המשפטית והממשלתית המגוננת על הנעשה בהם.

ממצאים עיקריים:

עינויים והתעללויות בידי חיילי צה"ל וכוחות עוצרים אחרים:

למעלה מ-28,000 פלסטינים נעצרו בין תחילת האינתיפאדה בספטמבר 2000 ותחילת אפריל 2003, ונכון לאמצע מאי 2003 היו 5,362 פלסטינים מוחזקים במתקני המעצר והכליאה של צה"ל ושב"ס, מתוכם, 1,107 במעצר ללא אישום או משפט (מעצר מנהלי). התצהירים והעדויות שגבו עורכי-דין ועובדי שטח מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מחזקים מסקנות של ארגוני זכויות אדם אחרים, שלפיהם אלימות, כבילות מכאיבות, השפלות וצורות רבות אחרות של התעללות, ובכלל זה מעצר בתנאים בלתי אנושים, הם מעשים שבשגרה.

ההתעללות של חיילי צה"ל וכוחות עוצרים אחרים בעצירים פלסטינים לובשת את הצורות העיקריות הבאות:

התעללות בבני משפחת העציר, כולל איומים וקללות, וחיפושים הרסניים בבית.

אלימות בעת המעצר ובדרך למתקן המעצר, כולל מכות (לעתים בקתות הרובים), סטירות, בעיטות, הושבת העציר ברצפת רכב ודריכה עליו.

כבילה ב"אזיקונים": זהו אמצעי ההתעללות היחידי שהוא "חוקי" בצה"ל - אזיקים חד-פעמיים מפלסטיק גמיש אך קשה, שניתן להדקם אך לא לרפותם. אנשי כוחות הביטחון כובלים בשעת המעצר - ולעתים במשך שעות ארוכות לאחריו - את ידי העצירים ולפעמים את רגליהם ב"אזיקונים". אלה גורמים תדיר לנפיחות, לחתכים בעור ולכאבים עזים ביותר.

תנאי כליאה בלתי אנושיים, כולל תחת כיפת השמיים, תוך חשיפה לחום, או לקור ולגשם, ללא אמצעים כגון שמיכות, החזקה למשך ימים על אספלט, החזקה ב"כלוב", החזקה במזבלה, אוכל והיגינה ירודים.

צורות אחרות של התעללות, כולל תלייה עם הרגליים למעלה, "גול" (תחרות זריקת אבנים על העציר), הכרחת העציר לרוץ כשעינו מכוסות והכשלתו, הפשטה, הפחדה באמצעות כלב, דריכת הנשק - כביכול לקראת הוצאה להורג ועוד.

הדו"ח כולל תיאורים רבים, מתוך עדויות ותצהירים שנמסרו לוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, הממחישים תופעות אלה.

עיניים והתעללויות בחקירת שב"כ:

על-פי נתונים רשמיים, חוקרים סוכני השב"כ אלפי פלסטינים בשנה במהלך האינתיפאדה, ולמעלה מ-200 בכל רגע נתון. ביולי 2002 מסר השב"כ לעיתונות כי 90 פלסטינים הוגדרו כ'פצצות מתקתקות' ועונו (כלומר נחשפו ל'לחץ פיזי'). מתחקיר הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עולה כי מספר המעונים בפועל גדול הרבה יותר.

מהתחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עולה, כי סוכני השב"כ החוקרים עצירים פלסטינים מענים אותם, משפילים אותם ומתעללים בהם באופן שגרת, ותוך הפרה בוטה של הוראות המשפט הבינלאומי, בעיקר בצורות הבאות:

1. אלימות:

- מכות, סטירות, בעיטות, דריכה על האזיקים
- כיפוף הנחקר והצבתו בתנוחות מכאיבות אחרות
- הידוק מכוון של אזיקים
- טלטולים

2. מניעת שינה

3. "אמצעי חקירה" נוספים:

- כבילה ממושכת באזיקים מאחורי הגוף.
- קללות, איומים, השפלות.
- שלילת צרכים חיוניים.
- חשיפה לחום או קור קיצוניים.

4. אמצעי מעטפת:

- בידוד וחשאיות
- כליאה בתנאים בלתי אנושיים.

בדו"ח ממצאי תחקיר המסתמך על 48 תצהירים שגבו עורכי-דין מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל בארבעת החודשים הראשונים של 2003, ובהם תיאר עזירים פלסטינים את חקירתם בידי סוכני השב"כ. בין הממצאים הרבים המובאים בדו"ח:

- מכלל 48 הנחקרים, 28 (58%) נחשפו לאלימות ישירה, ובכלל זה מכות, סטירות, בעיטות, כיפוף והצבה בתנוחות מכאיבות אחרות, הידוק מכוון של האזיקים וטלטולים.
- מ-52% מהנחקרים נמנעה שינה, 90% נכבלו באזיקים מאחורי הגוף, ונגד 79% מהם ננקטו קללות, איומים והשפלות.
- האמצעים ננקטו במרבית המקרים במשולב - כך נגד 34 נחקרים (כ-71%) ננקטו שלוש שיטות או יותר.

הדו"ח כולל תיאורים רבים, מתוך עדויות ותצהירים שנמסרו לוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, הממחישים את ההפעלה השיטתית והשגרתית של אמצעים אלה. מקרה אחד, זה של אמין גלבאן, מתואר ומנותח בהרחבה.

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מעריך כי חלק ניכר מכלל הנחקרים, אם לא רובם, נחשף ל"שיטות חקירה" הגורמות "סבל או כאב חמור, בין אם פיזי ובין נפשי", כלומר

המגיעות - לפחות בשילובן יחד ובהצטברותן על פני הזמן - לדרגת חומרה ואכזריות המהווה עינויים כהגדרתם במשפט הבינלאומי. עניין זה מוסבר ומודגם בדו"ח.

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מעריך אפוא, כי במחצית הראשונה של 2003:

- מדי חודש, מאות פלסטינים נתונים לדרגה זו או אחרת של עינויים או צורות אחרות של יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל (התעללות) בידי השב"כ ובידי גורמים מטעמו.
- להשוואה, בספטמבר 2001 הערכנו כי מספרם הכולל של העצירים הנתונים לעינויים וצורות אחרות של התעללות מגיע לעשרות 'בלבד' מדי חודש - מדובר כאן אפוא ב"קפיצת מדרגה" משמעותית.
- כיום מגיעה ההתעללות בעצירים פלסטינים לדרגת עינויים של ממש, כהגדרתם במשפט הבינלאומי, בעשרות רבות של מקרים מדי חודש, ואולי אף יותר. במלים אחרות - עינויים בישראל הפכו שוב למעשה שבשגרה.

ממידע המצוי בידי הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עולה כי גורמים רשמיים הודו בהפעלת חלק גדול משיטות העינויים, ובכללן סטירות, "כיפוף", טלטולים, מניעת שינה וכבילה ממושכת.

חותמות הגומי של השב"כ: בג"ץ, היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה

המערכות שאמורות לפקח על השב"כ ולוודא שהחקירות נעשות על-פי חוק, משמשות במקום זאת חותמות גומי להחלטות השב"כ:

- בג"ץ לא קיבל **ולו אחת** מ-124 העתירות שהגיש הוועד הציבורי נגד עינויים כנגד מניעת מפגש של עצירים בחקירה עם עורכי-דינם במשך האינתיפאדה הנוכחית.
- הפרקליטות מוסרת את חקירת תלונות נחקרים בידי איש שב"כ, ולא ייפלא כי היא לא הסיקה, **ולו במקרה אחד ויחיד**, כי סוכני שב"כ עינו פלסטיני 'שלא לצורך'.
- היועץ המשפטי לממשלה מעניק בסיטונות, **וללא יוצא-מן-הכלל**, הכשרי "הגנת הצורך" לכל מקרה ומקרה של עינוי.

התוצאה היא הגנה טוטאלית, הרמטית, בלתי-עבירה ובלתי מותנית המקיפה את מערכת העינויים של השב"כ ומאפשרת לה להמשיך באין מפריע, באין בודק וחוקר. הישגיה של פסיקת בג"ץ מ-1999, שאמורה היתה לשים קץ לעינויים והתעללות בקנה-מידה גדול, ולהגבילם למקרים בודדים של 'פצצה מתקתקת', נשחקו עד דק, בין היתר כתוצאה

מחוסר נכונותו של בג"צ לאכוף את אמות המידה הבינלאומיות, האוסרות על עינויים והתעללויות בכל נסיבות שהן.

גם "הגנת הצורך" הפכה למראית-עין. מהתחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עולה בבירור כי העינויים נעשים באופן מסודר וממוסד. ידוע לנו כי במקרים המכונים "פצצה מתקתקת" אין מדובר בחוקר יחיד המאלתר "נוכח התרחשות בלתי צפויה" כקביעת בג"צ. חוקרים פונים באופן מסודר לממונים עליהם, מקבלים את אישורם מראש, ונוקטים שוב ושוב שיטות מסוימות, שלפחות חלקן (ובכלל זה שיטת ה"כיפוף") דרשות שיתוף-פעולה בין מספר חוקרים.

פסיקת בג"ץ ב-1999 היוותה צעד משמעותי ואמיץ בכיוון הנכון. עם זאת, הפגמים בפסיקת בג"ץ, שעליהם הצבענו בעבר, נחשפים עתה במלוא חריפותם. בג"ץ נכשל בכך שלא אסר על עינויים והתעללויות באופן מוחלט, והשאיר על כנה את התפישה המשפטית - והמוסרית - לפיה חוקר שב"כ רשאי לשקול, ולו גם במקרים קיצוניים, עינויים כאופציה חוקית ולגיטימית. הישגי הפסיקה נשחקים בשל פגמים אלה, בשל מדיניות העינויים של השב"כ ובשל העובדה שבג"ץ, פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה הפכו, בנושא זה, משומרי החוק ומגיניו לשומרי-הסף בשער מרתפי העינויים של השב"כ.

כארגון זכויות אדם, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל גינה, ושב ומגנה, כל התקפה מכוונת על אזרחים, ובכלל זה את התקפות הטרור של פלסטינים כנגד אזרחים ישראלים. שום התנהגות של צה"ל והשב"כ, ובכלל זה עינוי עצירים, אינה מצדיקה טרור, אך על ישראל להבין כי בה-במידה, שום התנהגות של פלסטינים, ובכלל זה מעשי טרור, אינה מצדיקה עינויים, התעללות או הפרות אחרות של זכויות אדם בסיסיות.

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל שב וקורא לממשלת ישראל לזנוח את הגישה ה"סיכולית" קצרת הטווח וההרסנית, ואשר אינה מביאה לאזרחי ישראל את הביטחון והשלום המיוחלים. הגיע הזמן לנסות את הדרך האחרת, דרך כיבודן של זכויות האדם בכלל וזכויות עצירים ואסירים בפרט.

בסוף הדו"ח שורה של המלצות לממשלת ישראל ולכנסת, שעיקרן קיום מלא של הוראות המשפט הבינלאומי, וביניהן: הוצאת עינויים והתעללויות אל מחוץ לחוק, בכל מקרה ובכל נסיבות שהן; פתיחת פעולות הסברה נרחבות בצה"ל על-מנת להעמיד את החיילים והמפקדים על הצורך והחובה לכבד את זכויות האדם של עצירים, אכיפה יעילה ומלאה של הוראות צה"ל האוסרות אלימות כלפי עצירים והשפלתם; ביטול המדיניות של מניעת מפגש עם עורכי-דין; העברת חקירתן של תלונות נחקרים לגוף עצמאי, תיעוד והתקנת מערכות הקלטה (אודיו ווידאו) בכל חדרי החקירה ועוד.

מבוא

מדי חודש גובים עורכי-דין ועובדי-שטח מטעם **הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל** (להלן: הוועד) עשרות תצהירים ועדויות של פלסטינים שעברו עינויים וצורות אחרות של יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל (להלן: התעללות) בידי חיילי צה"ל, שוטרי מג"ב ואנשי כוחות אחרים, ואנשי השב"כ. הוראותיו הרלוונטיות של המשפט הבינלאומי, שישראל התחייבה מרצונה לקיימן, אוסרות על עינויים ועל התעללות בעצירים בכל נסיבות שהן, ללא יוצא מן הכלל.

לכוחות המבצעים את המעצרים - בעיקר אנשי צה"ל ומג"ב - אין סמכות, גם בחוק הישראלי, להפעיל כוח כלפי מי שאינם מתנגדים למעצר. במקרים הרבים שבהם אנשי כוחות אלה מכים את העצירים, מתעללים בהם ומשפילים אותם, הם עושים זאת בניגוד להוראות, אך לעתים קרובות תוך העלמת-עין של המפקדים והממונים.

לעומת זאת, החוקרים - בעיקר אנשי שב"כ - מענים את העצירים ברשות ובסמכות, בעקבות החלטה של בג"ץ, ולפחות לכאורה על-פיה.

דו"ח זה יתאר את יחס השלטונות הישראליים לעצורים כפי שזה מצטייר מתצהירים ומעדויות אלה, וכן ממסמכים רשמיים, מהחלטות בג"ץ, מדיווחים של ארגוני זכויות אדם אחרים וממקורות נוספים. חלקו הראשון של הדו"ח יביא נתונים כלליים על פלסטינים שנעצרו בידי כוחות הביטחון הישראליים, ונתונים ספציפיים על הנעשה במתקני החקירה של השב"כ, המסתמכים על תחקיר מקיף שערך בנושא זה הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

החלק השני יתאר את האלימות וההשפלה שהן מנת-חלקם של פלסטינים רבים בשעת מעצרו בידי חיילי צה"ל ואנשי כוחות עוצרים אחרים ובהמשכו.

עם זאת, עיקרו של הדו"ח - בפרק 3 - יוקדש לנעשה במתקני החקירה של השב"כ. זאת משום שעניין זה, בניגוד להתנהגותם של חיילי צה"ל העוצרים פלסטינים, אינו זוכה להתעניינות מספקת, אפילו מצד ארגוני זכויות אדם. מאז פסיקת בג"ץ ב-1999 בבג"ץ 5100/94 **הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל ואח' נ' ממשלת ישראל ואח'**², הוועד הציבורי נגד עינויים הוא ארגון זכויות האדם היחיד שהקדיש דו"ח לנושא חקירות השב"כ.³

הדו"ח יתאר גם את המסגרת המשפטית והמעשית המאפשרת את המשכם של העינויים וההתעללויות השיטתיים וההמוניים בלא הפרעה. בסיכומו יובאו מסקנות והמלצות.

1. הביטוי "יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל" מתייחס למעשים אסורים הפחיתים בחומרתם מעינויים או לכאלה שנעדר מהם יסוד המטרה. ר' בפרק 3.

2. תק-על 458(3)99. להלן: פסיקת בג"ץ.

3. פרצות בהגנה: עינויים והתעללויות בחקירות השב"כ לאחר פסיקת בג"ץ 9991/9/6-1002/9/6, ירושלים, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, 2001. להלן: **פרצות בהגנה**.

נציין כי הדו"ח יתמקד רק בשני היבטים: היחס אל העצירים בעת המעצר ובסמוך לו, והיחס בעת החקירה. היבטים רבים אחרים של יחס השלטונות הישראליים אל עצירים ואסירים פלסטינים שבהם עוסק הוועד⁴ לא יטופלו כאן, לא משום שאינם חשובים או שאינם כרוכים בהפרות חמורות של זכויות אדם, אלא מפאת קוצר היריעה. דו"ח זה מהווה המשך ועדכון לדו"ח שפרסם הוועד בספטמבר 2001, ומכסה את התקופה שמאז ועד סוף אפריל 2003.

"לא יהיה אדם נתון לעינויים ולא ליחס או לעונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים."

סעיף 5 להכרזה העולמית בדבר זכויות האדם

"אין להיאחז בנסיבות חריגות כלשהן, בין אם מצב מלחמה, איום במלחמה, אי-יציבות פוליטית פנימית או כל מצב חירום ציבורי אחר, כהצדקה לעינויים."

סעיף 2(2) לאמנת האו"ם נגד עינויים

4. בין הנושאים שלא יטופלו כאן ניתן לציין את השימוש בפלסטינים כ"מגנים אנושיים", מעצרים מנהליים, הליכים משפטיים וכן היחס כלפי אסירים (שפוטים) וכלפי אוכלוסיות ספציפיות, כגון קטינים ונשים. נושא תנאי הכליאה יטופל באורח חלקי בלבד.

1. נתונים

א. עצירים ואסירים פלסטינים - נתונים כלליים

למעלה מ-28,000 פלסטינים נעצרו מתחילת האינתיפאדה בספטמבר 2000 עד 8 באפריל 2003, על-פי ארגון זכויות האדם הפלסטיני א-דמיר.⁵

על-פי נתונים ישראליים רשמיים שנמסרו לארגון בצלם, נכון ל-51 במאי 2003:⁶
 263,5 פלסטינים מוחזקים במתקני המעצר והכליאה של צה"ל ושב"ס, מתוכם:
 1,107 עצורים ללא אישום וללא משפט - במעצר מינהלי.

ב. נתונים על עינויים והתעללויות בידי חיילי צה"ל וכוחות יוצרים אחרים

רובם המכריע של עשרות אלפי הפלסטינים שנעצרו בידי השלטונות הישראליים שוחררו לאחר מספר ימים או אף שעות. לנוכח המספרים הגדולים אין באפשרות הוועד להעריך או לשער את מספר העצירים שזכו ליחס נאות, לעומת אלה שעברו עינויים או התעללות. עם זאת, הן המידע המצוי בידי הוועד, ואשר יפורט בפרק 2 של דו"ח זה, והן זה שפורסם בידי ארגוני זכויות אדם אחרים,⁷ מצביעים חד-משמעית על כך כי אלימות, כבילות מכאיבות, השפלות וצורות רבות אחרות של התעללות, ובכלל זה מעצר בתנאים בלתי אנושים (ר' דוגמאות להלן, פרק 2) הם, כלשון אחד הדו"חות, "מעשים שבשגרה".

ג. נחקרי שב"כ (וגופים אחרים)⁸

1. נתונים רשמיים

בניגוד לצה"ל ולשב"ס, אין השב"כ נוהג לפרסם באופן סדיר נתונים בדבר מספר הפלסטינים הנמצאים בחקירה במתקניו. העובדה שמשטרת ישראל, שבמתקני המעצר

5. א-דמיר, הודעה לעיתונות, 1.7.4.2003. ר' גם באתר האינטרנט של הארגון, <http://www.addameer.org>

6. ר' באתר האינטרנט של בצלם, www.btselem.org.

7. ר' פרצות בהגנה, עמ' 60-50. לדו"חות של ארגוני זכויות אדם אחרים בנושא ר' למשל אמנסטי אינטרנשיונל, ישראל והשטחים המוחזקים: מעצרים המוניים בתנאים אכזריים, בלתי אנושיים ומשפילים, 2002, מספר אינדקס: MDE 15/074/2002; ובאתר האינטרנט של הארגון www.amnesty.org

בצלם, מעשים שבשגרה: מכות והתעללויות בפלסטינים על-ידי כוחות הביטחון במהלך אינתיפאדת אל-אקצה: דף מידע, ירושלים, בצלם, 2001; לאור יום: התעללות בפלסטינים על-ידי חיילי צה"ל, 10.7.32: דו"ח מקרה מס' 21, ירושלים, בצלם, 2001; התעללות חיילים בפלסטינים בחברון, 20.21.3: דו"ח מקרה מס' 71, ירושלים, בצלם, 2002. ר' גם עדויות נוספות באתר האינטרנט של בצלם.

כמו כן ר' בפרק על ישראל והשטחים הכבושים בדו"חות השנתיים של "משמר זכויות האדם", למשל, **World Report 2003** **New York, Human Rights Watch, 2003** ובאתר האינטרנט של הארגון, www.hrw.org.

8. על-מנת להתגבר על מספרם הרב של הנחקרים החל השב"כ להעביר חלק מחקירותיו לגורמים אחרים. כך מתבצעות חקירות העצירים במתקן עופר בידי חוליית פח"ע של משטרת מחוז ש"י. ר' מאיר ברדוגו, "ישנה מוטיבציה גבוהה להרוג", כל העיר, 11.4.2003. ראש היחידה, פקד יוסי מור, מסר לכל העיר כי אנשיו חקרו כבר "500 מחבלים", 57 מהם בחודש מארס 2003. בחלק מהתצהירים שגבו עורכי-דין מטעם הוועד מתוארות חקירות בידי גורמים שזהותם אינה ברורה.

שלה נמצאים שלושה מארבעת אגפי החקירה של השב"כ, אינה מפרסמת אף היא נתונים לגבי מספר העצירים הביטחוניים שבמשמרתה, מקשה עוד יותר על הערכת מספרם הכולל של הנחקרים. להלן נתונים רשמיים שבכל זאת פורסמו, ובהמשך נתוני התחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

- 1,768 פלסטינים נחקרו במתקני השב"כ במחצית השנייה של 2002.⁹
- כ-200 פלסטינים נמצאו במתקני החקירה של השב"כ באמצע מאי 2003.¹⁰
- 52 פלסטינים היו עצורים בתחילת אפריל 2003 לצורך חקירה במתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה.¹¹ לשב"כ שלושה מתקני חקירה מוכרים נוספים בבתי-מעצר משטרתיים (במגרש הרוסים בירושלים, בפתח-תקווה ובקישון, ליד חיפה).
- 90 פלסטינים שהוגדרו "פצצות מתקתקות" נחקרו, על-פי נתונים רשמיים, בעינויים ("אמצעי חקירה חריגים") בין ספטמבר 1999 ליוני 2002.¹²
- 8 (אפס) מקרים שבהם קבעה פרקליטות המדינה כי חוקרי שב"כ נהגו לכאורה שלא כחוק, כלומר אף לא חוקר שב"כ אחד ביצע, במשך שלוש וחצי שנים, שום "חריגה מקביעות בית המשפט" בפסיקתו מ-1999.¹³
- 8 (אפס) מקרים, במשך שלוש וחצי שנים, שבהם קבע היועץ המשפטי לממשלה כי לחוקר שב"כ שעינה לא עמדה "הגנת הצורך" וכי יש להעמידו לדין.

2. ניתוק מהעולם החיצון – יעילות הפיקוח השיפוטי

השב"כ ומשטרת ישראל (בשליחות השב"כ) מוציאים כבדרך שגרה צווים המונעים פגישה בין פלסטינים נחקרים לבין עורכי-דינם.¹⁴ הדרך היחידה לנסות להסיר את רוע הגזירה היא פנייה לבג"ץ.

9. יואב לימור, "90 עצורים פלשתינים הוגדרו 'פצצות מתקתקות'", **מעריב**, 25 ביולי 2002.

10. נתון זה נמסר לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ב-19.5.2003 על-ידי סגן נציב שב"ס, דני אבידן, על-פי ידיעה שנמסרה באתר האינטרנט של **הארץ** ב-20.5.2003, אך לא פורסמה במהדורה המודפסת של העיתון. ר': <http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArt.jhtml?itemNo=295174>.

11. על-פי נתוני השב"ס שנמסרו לבצלם ב-3.4.2003. נתון זה לא פורסם באתר בצלם.

12. עמוס הראל, "השב"כ הפעיל 'אמצעי חקירה חריגים' 09 פעם מאז פסיקתו של בג"ץ ב-1999", **הארץ**, 25 ביולי 2002.

13. עו"ד טליה ששון, מנהלת המחלקה לתפקידים מיוחדים בפרקליטות המדינה, במכתב למנכ"ל **הוועד**, חנה פרידמן, 23.2.2003. להלן משפט זה במלואו:

כל שהנני מוכנה לומר בהקשר זה הוא, כי מבדיקות המבט"ן בתלונות הקונקרטיים שבאו בפנינו עד כה, לא עלה כי בדרכי החקירה שננקטו בידי שב"כ נעשתה חריגה מקביעות בית המשפט כפי שאלה באו לידי ביטוי בבג"צ 5100/94. מכיוון שהפרקליטות הודתה, בין היתר במכתבים לוועד הציבורי נגד עינויים בישראל (בעניין נאצר עיאד, 21.2.2002, ובעניין ג'רארד שומאן, 4.3.2002), כי היו מקרים שהוגדרו "פצצה מתקתקת" ולמעשה כי הופעלו בהם אמצעים אלימים, יש להבין את המונח "חריגות" כמתייחס לחריגות מהמונח על-פי "הגנת הצורך" ולא לחריגות מחקירה בלתי-אלימה.

14. על הליך העתירה, והליכים משפטיים אחרים הקשורים לנחקרי שב"כ, ר' הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, **מדריך לעורכי-דין: הגנה על זכויות עצירים בחקירת שב"כ**, ירושלים, אוקטובר 2001.

עם זאת, בין ספטמבר 2000 לסוף אפריל 2003 (במשך האינתיפאדה הנוכחית):

421 עתירות הושגו מטעם **הוועד לבג"ץ** נגד צווים המונעים פגישת עצירים עם עורכי-דינם.

0 (אפס) פעמים קיבל בג"ץ עתירה כזו והורה לבטל את צווי המניעה.

שופטי בג"ץ מנסים לעתים לתווך ולפשר בין הצדדים, אך מבחינה משפטית עמדתם היא - כמשתקף מהנתונים - 100% לצד השב"כ.

3. שיטות העינויים וההתעללות של השב"כ - ממצאי התחקיר

לצורך קבלת תמונה מקיפה ככל-הניתן של השיטות שבהן נוקט השב"כ, בדקנו את כל **48** התצהירים שגבו עורכי-דין מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל בארבעת החודשים הראשונים של 2003, אשר בהם תיאר עוברים על פלסטינים את חקירתם בידי סוכני השב"כ.¹⁵ **2** מהתצהירים מתארים חקירות שנערכו ב-2001, **11** מתארים חקירות שנערכו ב-2002, **6** מתארים חקירות שהחלו בסוף 2002 ונתמשכו לתוך 2003, ו-**29** תצהירים מתארים חקירות שנערכו ב-2003.

הטבלה שלהלן מפרטת את אמצעי החקירה שבהם עשה השב"כ שימוש ב-84 מקרים אלה, על-פי התצהירים. אל אלה יש להוסיף את הבידוד והניתוק הממושכים מהעולם החיצון, וכן את תנאי המעצר הלא-אנושיים במתקני החקירות של השב"כ.

תצהירים אלה מכסים שיעור זעום מכלל הפלסטינים שנחקרו ועונו במתקני השב"כ בתקופה האחרונה. גם אין מדובר כאן, כמובן, במדגם סטטיסטי מדעי, אך יש בנתונים אלה כדי להאיר את הנעשה באגפי החקירות, במצב שבו אפלת החשאיות כבדה אף יותר משהייתה בתקופת לנדאו.

נציין כי בהכנסת הנתונים נהגנו במשנה זהירות. חלק מהתצהירים נגבו בתנאים שלא איפשרו תיאור מפורט של מהלך החקירות, ובמקרים אחרים התרכזו העצירים באמצעים מסוימים וייתכן כי נמנעו מלהזכיר אחרים. אך גם במקומות שדבר זה יצר תמונה לא לגמרי סבירה, כגון בתצהירים המתארים מניעת שינה אך לא אמצעים לכפייתה (כגון כבילה ממושכת באזיקים או תנוחה מכאיבה) נמנענו מלהוסיף אמצעים שלא הוזכרו בתצהירים במפורש. בדומה לכך, בקטגוריית "כיפוף והצבה בתנוחות מכאיבות" נכללו רק תנוחות הגורמות לכאב מידי, כגון הטיית הגוף לאחור (אף כי כל ישיבה ממושכת ללא יכולת לשנות תנוחה גורמת, בהצטברות הזמן, כאב), וכבילה באזיקים שגרמו שפשוף וכאב לא הוכנסה לקטגוריית "הידוק מכוון של אזיקים" אלא אם הוצהר במפורש כי האזיקים הודקו.

15. לא כללנו מידע מתצהירים שבהם תוארו חקירות בידי אנשים בלבוש אזרחי במתקני מעצר כגון עזיון ועופר, אף שייתכן כי החוקרים היו אנשי שב"כ.

לתיאור מפורט של האמצעים ר' פרק 3.

אחוז מכלל 48 הנחקרים (עיגול לאחוז הקרוב)	מס' נחקרים	אמצעי
40%	19	מכות, סטירות, בעיטות וכד'
35%	17	כיפוף והצבה בתנוחות מכאיבות אחרות
29%	14	הידוק מכוון של אזיקים
15%	7	טלטול אלים
52%	52**	מניעת שינה
90%	43	כבילה ממושכת באזיקים מאחורי הגוף
79%	38	קללות, איומים, השפלות
19%	9	שלילת צרכים חיוניים*
10%	5	חשיפה לחום או קור קיצוניים

* מזון, מים, טיפול רפואי דחוף.

** שלושה נחקרים נוספים, שלא נכללו בנתון זה, התלוננו כי בתאיהם פעלה תאורה 24 שעות ביממה, דבר שהקשה עליהם ביותר לישון.

נתונים נוספים

• אלימות:

סה"כ עצירים שכלפיהם הופעלה לפחות צורה אחת של אלימות (מכות, סטירות, בעיטות; כיפוף ותנחות מכאיבות אחרות; והידוק האזיקים): 82 (85% מכלל הנחקרים).

• שילוב אמצעים:

סה"כ עצירים שכלפיהם הופעל אמצעי אחד "בלבד": 1.2% מכלל הנחקרים
 סה"כ עצירים שכלפיהם הופעלו שני אמצעים: 31 (1.72%)
 סה"כ עצירים שכלפיהם הופעלו שלושה אמצעים ומעלה: 43 (8.07%)

שיעור העינויים ומספרם – הערכה

מנתונים רשמיים עולה כי במתקני החקירה של השב"כ נמצאים בכל רגע נתון לפחות 200 עצירים פלסטינים. אל אלה יש להוסיף כמה עשרות עצירים, ואולי יותר, הנחקרים בידי סוכני השב"כ במקומות אחרים ובידי גורמים העובדים בכפוף לשב"כ, כגון חוליית פח"ע של משטרת מחוז ש"י, וחוליות ה"מדובבים" במתקני הכליאה השונים. הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מעריך כי במחצית הראשונה של 2003, סה"כ הנחקרים בידי השב"כ ובידי גורמים מטעמו מגיע למאות רבות מדי חודש. על-סמך התחקיר שנערך לצורך הכנת דו"ח זה, אנו מעריכים כי שיעור הנחקרים שנגדם לא ננקט כל אמצעי של התעללות הוא זעום.

נציין כי כל האמצעים שתוארו לעיל, וגם אמצעים אחרים, כגון ניתוק העציר מהעולם החיצון וכליאה בתנאים בלתי אנושיים (ר' פירוט בפרק 3), מהווים הפרה של האיסור במשפט הבינלאומי על עינויים והתעללויות. עם זאת לא כל אמצעי כשלעצמו מגיע לדרגה של עינויים.

הוועד הציבורי מעריך כי חלק ניכר מהנחקרים, אם לא רובם, נחשף ל"שיטות חקירה" הגורמות "סבל או כאב חמור, בין אם פיזי ובין נפשי", כלומר מגיעות - לפחות בשילובן יחד ובהצטברותן על פני הזמן - לדרגת חומרה ואכזריות המהווה עינויים כהגדרתם במשפט הבינלאומי. נושא זה יוסבר בפרק 3.

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מעריך אפוא, כי במחצית הראשונה של 2003:

- מדי חודש, מאות פלסטינים נתונים לדרגה זו או אחרת של עינויים או צורות אחרות של יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל (התעללות) בידי השב"כ ובידי גורמים מטעמו.
- להשוואה, בספטמבר 2001 הערכנו כי מספרם הכולל של העצירים הנתונים לעינויים וצורות אחרות של התעללות מגיע לעשרות 'בלבד' מדי חודש - מדובר כאן אפוא ב"קפיצת מדרגה" משמעותית.

- כיום מגיעה ההתעללות בעצירים פלסטינים לדרגת עינויים של ממש, כהגדרתם במשפט הבינלאומי, בעשרות רבות של מקרים מדי חודש, ואולי אף יותר. במלים אחרות - עינויים בישראל הפכו שוב למעשה שבשגרה.

2. צה"ל, מג"ב, משטרה - עינויים והתעללויות בשעת המעצר ובהמשכו

כאמור עצרו כוחות הביטחון, ובראשם צה"ל, עשרות אלפי פלסטינים במהלך האינתיפאדה הנוכחית. האמור כאן מתייחס לתקופת המעצר הראשונית, ולא לנעשה במתקני כליאה קבועים.

הוראות המשפט הבינלאומי בנוגע למותר ולאסור בעת מעצר הן בעיקרן פשוטות בתכלית: אם מתנגד אדם למעצר חוקי, אנשי כוחות ביטחון רשמיים רשאים להשתמש בכוח סביר - כלומר אך ורק בכוח המינימאלי הדרוש להתגבר על אותה התנגדות - על-מנת לכפות את המעצר. מהרגע שבו אדם נתון לשליטת הכוחות העוצרים ואינו מתנגד פיזית לשליטה זו, כל שימוש באלימות כלפי אותו אדם אסור לחלוטין, וכל הפעלת כוח היא בבחינת הפעלת כוח מופרז ומהווה התעללות או עינויים. איסור דומה חל על כל התנהגות כלפי עציר שיש בה כדי להשפילו ולפגוע בכבודו כאדם.

אין בהוראות הניתנות לחיילי צה"ל ולאנשי כוחות ביטחון אחרים היתרים להפעיל אלימות לאחר ביצוע המעצר או להשפיל עצורים. עם זאת, מהתצהירים ומהעדויות שנגבו מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל - כמו גם מדו"חות של ארגוני זכויות אדם אחרים - עולה כי עצירים רבים, שלא התנגדו למעצר, נחשפו במקרים רבים לאלימות, לעתים קשה, ולצורות רבות ומגוונות של השפלה. הכוחות העוצרים גם הפחידו במקרים רבים את בני משפחת העציר והתעללו בהם, ועצרו פלסטינים בתנאים בלתי אנושיים.

מהתחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל לובשת ההתעללות של חיילי צה"ל וכוחות עוצרים אחרים בעצירים פלסטינים את הצורות העיקריות הבאות:

- **התעללות בבני משפחת העציר**, כולל איומים וקללות, וחיפושים הרסניים בבית.
- **אלימות בעת המעצר ובדרך למתקן המעצר**, כולל מכות (לעתים בקתות הרובים), סטירות, בעיטות, הושבת העציר על רצפת רכב ודריכה עליו.
- **כבילה ב"אזיקונים"**: זהו אמצעי ההתעללות היחידי שהוא "חוקי" בצה"ל - אזיקים חד-פעמיים מפלסטיק גמיש אך קשה, שניתן להדקם אך לא לרפותם. אנשי כוחות הביטחון כובלים בשעת המעצר - ולעתים במשך שעות ארוכות לאחריו - את ידי העצירים ולפעמים את רגליהם ב"אזיקונים". אלה גורמים תדיר לנפיחות, לחתכים בעור ולכאבים עזים ביותר.
- **תנאי כליאה בלתי אנושיים**, כולל תחת כיפת השמיים, תוך חשיפה לחום, או לקור ולגשם, ללא אמצעים כגון שמיכות, החזקה למשך ימים על אספלט, החזקה ב"כלוב", החזקה במזבלה, אוכל והיגיינה ירודים.

• **צורות אחרות של התעללות**, כולל תלייה עם הרגליים למעלה, "גול" (תחרות זריקת אבנים על העציר), הכרחת העציר לרוץ כשעיניו מכוסות והכשלתו, הפשטה (לעתים עד עירום מלא), הפחדה באמצעות כלב, דריכת הנשק לקראת הוצאה להורג כביכול ועוד.

הקטעים הבאים מתוך עדויות ותצהירים, שמסרו עצירים ועצירים-לשעבר לעורכי-דין ולעובדי-שטח מטעם הוועד, ממחישים את התופעות שנמנו לעיל.¹⁶

מתוך תצהירו של חסן רואג'בה:

נעצרתי בביתי בשכם ביום 5.12.2002 על-ידי יחידה מיוחדת, שכיתרו את הבית וקראו לי לרדת למטה להסגיר את עצמי, ואפילו תפסו את בני בן ה-7 וכיוונו אל ראשו רובה M-16 ואיימו שאם לא אסגיר את עצמי מייד הם יירו בו. אז ירדתי למטה, הם תפסו אותי, שמו לי אזיקים בידיים וברגליים וכיסו על העיניים, ותוך כדי המעצר נתנו לי מכות בכל הגוף.¹⁷

ת'אאר אבו סרור, תושב ג'נין, נעצר בבית הוריו ב-29.10.2002:

אחרי החיפוש המשפיל שנחשף אליו הבית - הם השליכו את כל תכולת הבית על הרצפה, כמו מזרונים, בגדים, ספרים וכלי מטבח, הם גם שברו את הארונות והמגירות וכל מה שהיה בהן. בזמן שחייל אחד היה שובר את אחד הארונות הוא נפצע, וידו החלה לדמם, לכן הוא התעצבן והתחיל לקלל בקול רם מאוד, והשתולל עד כדי כך שהוא התחיל לקרוע את המזרונים והכריות וכל מה שהסכין הגיע אליו.¹⁸

בהמשך הועבר אבו סרור למחנה סאלם שבצפון הגדה המערבית:

ביומיים האחרונים שלי שם הייתי קרוב מאוד לצאת משליטה על העצבים שלי, וזאת בגלל שלא יכולתי לישון מספיק שעות, כיוון שהם השליכו אותנו לתוך חצר גדולה שרצפתה היתה אספלט, וקירותיה היו גדר תיל. היינו שם 70 איש, היה לנו קר מאוד בלילה וחם ביום. הורשה לי להיכנס לשירותים, אך רק פעמיים ביום, אך המצב היה קשה, הם היו מאוד מלוכלכים.¹⁹

16. הערה: רוב התצהירים נגבו במתקני המעצר והחקירה, תחת לחץ של זמן ולחצים אחרים, וחלקם נכתבו בעברית תוך תרגום במקום. במקרים מעטים נעשו כאן שינויים לשוניים ותחביריים מזעריים בטקסט להבהרת הדברים, וזאת בלא לשנות כחוא זה את תוכן התצהירים. לדוגמה: במקום "בחקירה היו מאיימים אותי לקחת ממני את תעודת זהות" בתצהיר המקורי ייכתב כאן: "בחקירה היו מאיימים עלי שייקחו ממני את תעודת הזהות". רשימה מלאה של התצהירים והעדויות מובאת בנספח בסוף הדו"ח. התצהירים והעדויות המלאים נמצאים כולם במשרד הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

17. תצהיר, מס' 75 ברשימת התצהירים והעדויות שבנספח, פסקה 1.

18. עדות, מס' 5, ודו"ח שמילאה עו"ד רים ג'ראר.

19. שם.

ראיד אבו סונבול מתאר את המעצר ואת דרך העברתו למתקן הכליאה:

נעצרתי ביום 23.9.2002 בפתח ביתי בעין יברוד (רמאללה), כשדיברתי בפלאפון עם אחי. פתאום עצרה ליד ביתי מכונית טרנזיט עם מספר צהוב וממנה ירדו במהירות יותר מ-10 חיילים חמושים, קפצו עליי, נתנו לי מכות בכל חלקי הגוף, נפלתי לרצפה ואז הרימו אותי מהידיים והרגליים וזרקו אותי לתוך הטרנזיט. בתוך הטרנזיט היו מושבים מסביב, הם ישבו על המושבים שמסביב ואותי זרקו על רצפת הטרנזיט, שמו לי אזיקים בידיים ולחצו והידקו אותם מאוד עד שלא הרגשתי את כפות הידיים. כשהתלוננתי כי האזיקים כואבים, בעטו בי בכל חלקי גופי, במיוחד... על האזיקים (בידיים), לכל אורך הנסיעה ועד שהגענו לבית-אל. הם שמו את רגליהם עליי (על הפרצוף, על הראש ועל כל חלקי גופי) וכל הזמן נתנו לי בעיטות, וירקו עלי כל הזמן, וקיללו אותי כל הזמן ("כוס אמך", "כוס אח'תך", "יא אבן אל-שרמוטה").²⁰

מתוך מכתב שהתקבל במשרדי הוועד לפני מספר חודשים מאת אחד מעורכי-הדין העובדים אתנו (כל הפרטים המזהים הושמטו):

הנדון: [פלסטיני תושב השטחים]

ביקרתי היום את הנדון ב... [מתקן כליאה צבאי]. מסר כי בעת שהיה בדרכו... [ממתקן מעצר צבאי אחד למשנהו] אזוק ועיניו מכוסות, הוכה וכותה סיגריה בפניו...
העצור סירב לתת תצהיר, וביקש לא להגיש תלונה בשמו, מחשש לעוד התנכלויות.

ראיד קוקא נעצר ב-10.1.2003 בביתו בשכם:

כשלקחו אותי [החיילים] התחילו לבעוט בגופי. הלכתי איתם, והם שמו לי על הידיים אזיקים וקשרו את עיני בחוזקה ביד... ושמו אותי תחת רגלי החיילים ברכב הצבאי, והם דרכו על גופי ברגליהם והיכו אותי בקתות הרובים. מדי פעם היו לוחצים את ראשי בין רגליהם ובין דופן הרכב הצבאי.²¹

20. תצהיר, מס' 3, פסקה 1.
21. תצהיר, מס' 72.

מאזן אל-עלי, תושב טול כרם, מתאר מסכת ממושכת של התעללות:

נעצרתי בתאריך 24.7.2002 כאשר חזרתי מהאוניברסיטה שבה אני לומד, האוניברסיטה האמריקנית, בכניסה לכפר סידא שבנפת טול כרם. כלי-רכב צבאיים עצרו את המכונית שבה נסענו ואחר-כך הורידו אותי מהמכונית, הפשיטו מעלי את כל בגדיי, ונותרתי כפי שילדה אותי אמי. אחרי-כן העלו אותי לנושא-גייסות משוריין. עיני היו מכוסות וידיי כבולות. כשהם עלו לשריונית הם עלו על גבי ועל כתפיי וכן כאשר ירדו.

כשירדתי משהשריונית היכו אותי בראשי בקתות הרובים. לאחר מכן הובילו אותי למשרדי הקישור בטול כרם. במשך הלילה החיילים היו מכים אותי על ראשי וסוטרים בפניי. הם אמרו לי ללכת כשעיניי מכוסות וידיי כבולות, הם היו מושיטים רגל לפניי, והייתי נופל על הפנים.

בבוקר הביאו לנו ארוחה, ולא יכולתי לאכול. התעלפתי והעבירו אותי לבית-החולים הליל יפה בחדרה. שם ביצעו בדיקות. מאז שנפלתי ועד שהתעוררתי בבית-החולים הייתי מחוסר הכרה. כשהתעוררתי החזירו אותי מייד לאותו מחנה.

במחנה "עופר" בערב ה-7.8.2002 חשתי כאב חזק מאוד בראש, היכן שהיכו אותי. הרגשתי חום גבוה ורעדתי. הועברתי למרפאת הכלא, ושמו לי גלוקזה [באינפוזיה], ולחצו על השקית... בכדי שתיכנס לגופי במשך דקה אחת.

אחר-כך היו מכים אותי ברובים ומקללים אותי... כתוצאה מהזרמת הגלוקזה בכוח, ידי התנפחה באופן ניכר והצבע שלה הפך לאדום... אני ממשיך לסבול מכאב עז בראש מפעם לפעם.²²

שיטת "שים מכשול בפני עיוור", ושיטות התאכזרות נוספות, הופעלו גם במקרה של סוהייב דראגמה, שנעצר ב-14.1.2003:

עצרו אותי בחברון כשהייתי במונית, באו כוחות מסתערבים ועצרו אותי. תוך כדי המעצר הרביצו לי. אני לא יכול לזהות מי הרביץ לי כי העיניים שלי היו מכוסות.

נתנו לי אגרופים וסטירות בלחי ועל הראש.

תוך כדי המעצר הם אמרו לי לרוץ ואז אחד מהם שם את הרגל שלו מולי כדי שאפול, ואכן נפלתי, כשידיי [אזוקות] מאחורי הגב, כמה פעמים.

אלה שעצרו אותי אמרו לי לרוץ ואז תוך כדי שאני רץ דחפו אותי לקיר סמוך, הרגשתי שאני עומד למות באותו רגע. פחדתי אך לא ידעתי מה לעשות. התחננתי בפניהם, כדי שיפסיקו להתעלל בי אך לא נעמו, להיפך, התחילו לקלל אותי.

אחרי זה הושיבו אותי בצד כשידיי מאחורי הגב וגם הרגליים באזיקים ועיניי מכוסות, והתחילו לזרוק עליי אבנים והתחרו ביניהם מי יכול לפגוע ב"גול". הגול הזה היה אני.²³

22. תצהיר, מס' 66.

23. תצהיר, מס' 25, פסקאות 2 - 7, בהתאמה.

נידאל אל-עמד, תושב שכם שנעצר בביתו ב-14.1.2003, הוכה קשות בידי חיילים בזמן העברתו מביתו למתקן המעצר הצבאי בחווארה, הסמוך לשכם. כשהגיע לשם חווה התעללות קשה נוספת:

כשהורידו אותי בחווארה, לקח אותי חייל, שם לי שרשרת באזיקים ותפס אותה ושם לי אזיקים ברגליים, והיה לי כיסוי על העיניים, והוא גרר אותי והתחיל להריץ אותי במחנה וכל הזמן הייתי נופל ונתקל בדברים ופוגע בהם בראש ובגוף. כל הזמן הוא נתן לי גם בעיטות בישבן ובגוף. זה נמשך בסביבות חצי שעה.²⁴

אחמד סדקה, תושב כפר ענזה באזור ג'נין, נעצר ב-20.7.2002 והועבר למחנה סאלם בדרך הבאה:

הועברתי לנגמ"ש... הייתי באמצע הנגמ"ש כשכל החיילים דורכים עליי וחובטים בגופי. בדרך מעראבה למחנה סאלם הרגשתי שהדרך ארוכה מאוד ושהאזיקים מאוד מאוד כואבים לי... הצלחתי לשחרר את שתי הידיים מהאזיקים והשתמשתי בידיים שלי להסיר את נעלי אחד החיילים מעל פניי, היות והיה דורך על פניי... שמו לי אזיקים חדשים ועוד פעם התחילו להרביץ לי.²⁵

נאסר קרעקה, תושב בית ג'אלא, נעצר בתחילת אפריל 2002:

במשך ארבעה ימים הוחזקתי עם אזיקי ידיים מפלסטיק וכיסוי עיניים בעציון, באופן רצוף. הכריחו אותי לשבת יום ולילה על האספלט בלי כל אפשרות להקל על התנאים הקשים. היה קור נורא, היינו חשופים לקור ורוח כל הזמן, והחיילים נתנו לנו שמיכה [אחת] לכל אחד בלבד, לא היה כיסוי מעלינו. קבוצת חיילים... הרביצו לי במקל ובנשקיהם וקיללו אותי, את אלוהים ואת העם הפלסטיני וגם דרכו עליי. הייתי יחד עם 3 אחים שלי שגם להם הרביצו החיילים. אני סובל מכאבים עד היום כתוצאה מהמכות.²⁶

24. תצהיר, מס' 67, פסקאות 3, 4 בהתאמה.

25. תצהיר, מס' 52, פסקאות 2-5, בהתאמה.

26. תצהיר, מס' 73, פסקאות 2, 3, 5, 6, 8-1, בהתאמה.

ה"מקומי" לא מעניין את הציבור

בעקבות תלונה שהגיש הוועד בעניינו של קרעקה נפתחה חקירת מצ"ח. תיק החקירה הועבר למחלקה לחקירת שוטרים במשרד המשפטים (מח"ש). להלן, במלואו, נוסח המכתב שבו הודיע מנהל מח"ש ב-6.2.2003 על סגירת התיק, ואשר נוסח ממנו נשלח לוועד:

אל: מצ"ח י-ם - רס"ן רענן אבטבי

הנדון: חקירה בנסיבות תלונתו של המקומי נאסר קרעקה ת.ז. 96864545
תיק מצ"ח ירושלים 02/280

לאחר שעיינתי בתלונה ובחומר החקירה שנאסף עד כה החלטתי משיקולים של עניין ציבורי שמכלול הנסיבות של האירוע אינו מתאים להעמדה לדין פלילי ועל כן החלטתי שלא להמשיך בחקירה.

בברכה
(-)
הרצל שבירו
מנהל מח"ש

בתחילת מארס 2003 הגיש הוועד ערר על החלטתו של מר שבירו.

מאהר דוקאן נעצר בשכם בידי חיילים באמצע דצמבר 2002:

[ב]מחנה צבאי ליד בית המעצר אל-ג'ניד שמו אותי בחצר גדולה, שם כבלו את ידי והיכו אותי בכוח ושפכו מים קרים על הראש שלי, כשמזג-האוויר קר מאוד. הם סירבו לתת לי מים לשתות בסוף היום על-מנת לשבור את הצום, כי זה התרחש במהלך חודש רמדאן. נשארתי כבול-ידיים למשך 3 ימים, והייתי ישן על הרצפה בלי מזרון או שמיכה והגשם ירד עליי במהלך כל התקופה הזו. היו מקללים אותי ומנעו ממני לאכול במשך 3 ימים. במהלך השנה היו באים אליי ומעירים אותי ומכים אותי מכות קשות... לא התירו לי ללכת לשירותים כדי לעשות את צרכי חוץ מפעם אחת במהלך 3 הימים הראשונים למרות הפצרותיי ובקשותיי החוזרות. לאחר מכן הועברתי למחנה חווארה ובמהלך הנסיעה הותקפתי וקיבלתי מכות קשות מהחיילים...²⁷

סמי ח'ליל, תושב שכם, נעצר ב-10.2.2003. החיילים העוצרים מצאו דרך ייחודית להתעלל בו:

אני מעריך שלא פחות מ-05 חיילים השתתפו בבעיטות שבעטו בגופי, בכל חלקי גופי.
שמו אותי ברכב צבאי וישבו עליי מספר לא מועט של חיילים. באותה עת ולפני שהגעתי לחווארה כמעט שנחנקתי.
בנוסף [החיילים] בעטו בנעליהם בבטן שלי, באשכים ובראש.
כשהורידו אותי מהרכב שמו תחבושת על העיניים שלי וזרקו אותי ברחבה, ונתנו לכלב שהיה שם להתקרב אליי ולנבוח על-מנת להפחיד אותי.
כשהייתי זרוק ברחבה והכלב נובח לצדי דרכו את נשקם, כביכול כדי לירות בי ...
פחדתי פחד מוות.²⁸

"רושדי" [השם האמיתי והפרטים המלאים שמורים במשרדי הוועד], תושב מחנה-פליטים בגדה המערבית, נעצר בביתו בנובמבר 2002, והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון:

כשירדנו הם [החיילים] התחילו לקלל אותנו במלים כמו: אח'ו אל-שרמוטה, מניאק, בן זונה... נשארנו בחצר החיצונית שעתיים בקור.

באותו לילה הועבר "רושדי" למתקן הכליאה הצבאי עופר שליד רמאללה:

[...] במהלך הנסיעה... ידיו היו קשורות ועיניי מכוסות. הם דחפו אותנו באופן אלים לכיסאות, והקיפו להטות את ראשינו כלפי מטה. הם קיללו אותנו: "כוס אימא שלכם, בני שרמוטה, אם אתם רוצים את ערפאת אז תנו לו להוציא אתכם מהכלא."²⁹

לעו"ד דאוד דרעאווי, תושב א-ראם שנעצר ב-21.2.2003 בשל שהות ללא רישיון במזרח-ירושלים, היה ויכוח עם איש מג"ב לאחר מעצרו, שעלה לו ביוקר:

הועברתי לעציון על-ידי אותו ג'יפ מג"ב, ובדרך כשהגענו למחסום המנהרה ליד בית-לחם, ירד אותו מג"בניק שהיה לי ויכוח איתו בג'יפ ואמר לחיילים שהיו במחסום שאני מחבל מסוכן.

המג"בניקים האחרים הורידו אותי מהג'יפ והעבירו אותי כשאני עם אזיקים בידיים וברגליים למשאית של חיילים שחנתה ליד המחסום. הגיע למשאית חייל כבן 40 עם זקן, ונתן לי אגרוף בפנים... במשאית ישבו אתי עוד 4 חיילים, אחד מהם... הוריד אותי בכוח מהמשאית, שחרר לי את האזיקים מהידיים, הביא חבל וקשר את ידיי מאחורי גבי וזרק אותי בכוח לארץ כשבחוץ גשם ונפלתי עם הפנים לתוך שלולית

28. תצהיר, מס' 35, פסקאות 2-6, בהתאמה.
29. עדות, מס' 42.

מים, ומייד שם לי כיסוי על העיניים, והחלו לתת לי מכות בכל הגוף - בעיטות, אגרופים, סטירות, שפכו עליי מים והרטיבו את כל בגדיי. מתחת לכיסוי העיניים שמתי לב כי אחד האנשים שהיכו אותי היה אותו מג'בניק, כי הוא לבש מכנסיים בצבע שונה מהאחרים.

לאחר-מכן תפסו אותי וזרקו אותי על רצפת המשאית ונסענו לעציון, וכל הדרך הם שמו את רגליהם על פניי ובטני ולחצו.

כשהגענו לעציון כשהורידו אותי מהמשאית אחד החיילים דפק לי את הראש בדלת המשאית, מה שגרם ללסתי התחתונה לצאת ממקומה. לקחו אותי מייד למרפאה, קיבלתי טיפול ולסתי הוחזרה למקומה ונתנו לי תרופות הרגעה.

לאחר-מכן שמו אותי בכלוב בחוץ בגשם כשכולי רטוב, משעה 1:00 בלילה עד השעה 10:00 למחרת, כשכל הזמן ירד גשם והיה קור עז.³⁰

ה"כלוב" בעציון

התלונה על החזקת עצירים ב"כלוב" במתקן המעצר הצבאי עציון, כשהם חשופים לחלוטין לפגעי מזג-האוויר, אינה ייחודית לעו"ד דרעאוי.

כך לפי תיאורו מוחמד אל-זג'יר:

נעצרתי בתאריך 14.3.2003 בבית בחברון על-ידי חיילי צה"ל בשעה 2:00 בלילה. עשו חיפוש בבית, שמו לי אזיקים בידיים וכיסוי לעיניים, ולקחו אותי למחנה בעציון, ושם שמו אותי בכלוב קטן בחוץ בשטח המחנה בקור, עד השעה 8:00 בבוקר, כשאני כל הזמן עם אזיקים לוחצים בידיים וכיסוי על העיניים.³¹

בדומה לכך מסר איאד עבד אל-האדי, אף הוא מחברון, שנעצר ב-7.10.2002 בשעה 2:00 לפנות בוקר, כי שהה "בכלוב בחוץ... כשאני כל הזמן עם אזיקים בידיים וכיסוי לעיניים, עד השעה 14:00 למחרת."³²

30. תצהיר, מס' 26, פסקה 2.

31. תצהיר, מס' 32, פסקה 1.

32. תצהיר, מס' 60, פסקה 1.

עונדאר עצידה נלקח ביום 3.9.02, לאחר שנכח בדיון בעניינו בבית-המשפט העליון, לבית המעצר הצבאי בבית-אל:

לפני שנכנסתי לתא ביקש ממני החייל האחראי להוריד את כל בגדיי. אמרתי לו שעכשיו באתי מבית המשפט, שם חיפשו עליי.... החייל המשיך להתייחס אליי בגסות ובצעקות ובעצבנות. אז הורדתי את החולצה, והוא דרש שאוריד את הגופייה והורדתי. הורדתי את המכנסיים והוא דרש שאוריד גם את התחתונים.

החייל אזק את ידי מאחורי גבי והכניס את מכשיר הבדיקה מתחת לתחתונים. לאחר מכן במהלך החיפוש הפיל אותי ארצה... במהלך הבדיקה החייל הזה היכה אותי ברגלי ובראשי. הוא גם שם את רגלו על ראשי והיכה אותי בידי ובשאר חלקי גופי.

אז שמו אותי בתא.

לאחר מכן הוציאו אותי מהתא כדי שיביאו אותי לבית-המשפט בבית-אל. החייל השאיר אותי בשמש, כשעיני עצומות וידיי אזקות, למשך שעותיים.³³

סאמר אל-עיסאווי, תושב מזרח-ירושלים, מתאר אלימות קשה כלפיו, והתעללות עד כדי סיכון חייו:

נעצרתי בתאריך 11.4.2002 בבניין אל-אסרא ברמאללה... הגיע לבניין כוח מיוחד... תפסו אותי, ומייד הם הפשיטו אותי מבגדיי והתחילו להכות אותי בכל הגוף בידיהם וברגליהם ובאלות שהחזיקו וגם בעזרת הנשק שהיה איתם. הם שמו לי אזיקים בידיים וברגליים וכיסוי על העיניים ולקחו אותי בגרירה לבניין סמוך שבו הם התאכסנו, ושם עלינו לקומה השלישית. הם הסירו לי את הכיסוי מעל העיניים והתחילו להרביץ לי ולאיים עליי שאם לא אודה הם יתעללו בי. שניים מהם אפילו לקחו אותי החוצה למרפסת, תפסו אותי מהרגליים והסיטו את פלג גופי העליון כלפי מטה ואיימו שאם לא אשתף פעולה ואודה הם ישחררו אותי ליפול. הם המשיכו להכות אותי ולסטור לי ולענות אותי וגם היכו אותי בעזרת לוח זכוכית שהיה במקום עד שנשבר לי על הראש וגרם לי לחתכים בראש, בכתפיים ובידיים, וזה נמשך כמה שעות. לאחר-מכן הועברתי לכלא עופר, שם שהיתי כמה שעות כשאני כל הזמן עם אזיקים לוחצים בידיים וברגליים.³⁴

33. תצהיר, מס' 68, פסקאות 2-9, בהתאמה.

34. תצהיר, מס' 64, פסקאות 1-3, בהתאמה. ייתכן כי על-עיסאווי היה קורבן ל"חקירת שטח" של השב"כ.

מזבלה/מחראה כתא מעצר

מתוך תצהירו של היית'ם מינאוי, שהיה עצור, ביולי 2002, במתקן המעצר הצבאי בחווארה לפני שהועבר למתקן חקירה של השב"כ:

בחווארה הם זרקו אותי למקום מלא באשפה ובזבל אנושי כשידיי כבולות... היו במקום הרבה חרקים עוקצים שכיסו אותי מכף רגל עד ראש ועקצו אותי... התחלתי לצעוק, אני ועוד ארבעה בחורים שאני לא מכיר את כולם...
 בא רופא לבקר אותי ואמר לי שמצבי אינו מדאיג, למרות שגופי היה מלא בעקיצות. לאחר שהרופא עזב עברתי את אותו העינוי עוד פעם עד השעה ארבע בערב...³⁵

שאדי ג'ראדאת נעצר בביתו בכפר סעיר שבנפת חברון ב-2.10.2001, ונחקר בתחנת המשטרה בקריית-ארבע:

כשהגענו לג'יפ הם כבלו את ידיי באזיקוני פלסטיק מאחורי גבי וקשרו את עיניי וכבלו את רגליי באזיקים עשויים מברזל והושיבו אותי על קרקעית הג'יפ ושמו את המכנסיים והנעליים שהיו איתי על ראשי ושמו את רגליהם על גופי. במהלך הנסיעה נתנו לי מכות בכלי הנשק שלהם וברגליהם באזור הגב ודפקו את ראשי. המשכנו לנסוע עד שהגענו לתחנת המשטרה בקריית-ארבע ושם שמעתי קול מואזין המכריז על תפילת השחר.

הורידו אותי מהג'יפ והסירו את מה שהיה על עיניי והשאירו את ידיי ורגליי כבולות, ושמו אותי בחצר חיצונית למשך רבע שעה כשאני יושב ומוקף בשלושה חיילים. אחר-כך הכניסו אותי לחדר החקירות וחקר אותי חוקר לבוש במכנסיים קצרים... הוא ועוד שלושה חיילים היכו אותי והחוקר היכה אותי במקל על ידי הימנית. אחר כך סגנון החקירה שלו הפך למשכנע ורגוע לאחר שהיה עצבני וניסה להרגיע אותי ולמרות כל זה הכחשתי כל קשר... לכן הוא היכה אותי על ראשי מאחור וקילל אותי בקללות כמו: "כוס אחותך, כוס אמך, בן זונה".

החיילים תקפו אותי... הם נתנו לי מכות על ידיי, רגליי והפנים שלי, ומתקפת המכות נמשכה חצי שעה עד שירד לי דם מהאף ואז הם הפסיקו.³⁶

35. תצהיר, מס' 47, פסקאות 3 ו-4, בהתאמה.
 36. עדות, מס' 22.

ראוף דאר יאסין ניסה למחות על תנאי המעצר במתקן המעצר הצבאי עציון בדרך של שביתת רעב:

באותו יום קיבלנו אוכל שהיה רע מאוד והמזרון מלוכלך מאוד וגם החדר מלוכלך וקטן מאוד. ונתקלתי בבעיות בשירותים כי הותר לנו להשתמש בהם רק בזמן מסוים. וביום השני בגלל הרמה הירודה של האוכל סירבנו לאכול אותו כמחאה על איכותו, בעקבות זה כוח צבאי בא לבית המעצר ופתחו את החדר ששהיתי בו ומספר של חיילים וקצינים הוציאו אותי מחוץ לחדר ונתנו לי מכות באלות על רגליי ובגופי ונשארתי במסדרון במשך חצי שעה עד שהחזירו אותי לחדר.

בהמשך הועבר דאר יאסין למתקן הכליאה הצבאי בעופר. להלן תיאור מהלך ההעברה:

העלו אותי עם עוד בחורים לאוטובוס שהיו בתוכו מספר חיילים וקשרו את האזיקים לכיסא והאוטובוס נסע. לאחר עשר דקות החיילים התחילו לתת לי מכות על הראש בקתות רוביהם ובאלות על החזה ובכל גופי. האוטובוס המשיך לנסוע יותר משעתיים כשאנחנו מקבלים מכות ואני הייתי שומע את הצעקות של העצירים כתוצאה מהמכות. שמעתי את אחד העצירים אומר לחיילים: "אני הולך למות", אז ענה לו אחד החיילים בערבית: "אני אהרוג אותך". אני הרגשתי בגלל המכות כי ראשי הולך להתרסק.

באותה עת הייתה תנועה גדולה של רכבי אמבולנס והחיילים התחילו לומר בעברית "פיגוע" וקצב המכות התחיל לעלות.³⁷

ניסיון אונס - ותגובה נאותה מצד שלטונות צה"ל

אסעד אל-היימוני, תושב חברון, נעצר ב-17.11.2001 והועבר למתקן הכליאה הצבאי עופר, משם למתקן הכליאה הצבאי בקציעות שבנגב ומשם, בסוף אפריל 2002, בחזרה לעופר. בהגיעו לעופר הותקף מינית ופיזית בידי קצין צה"ל. להלן תיאורו את המקרה:

1. בתאריך 28.4.2002 בשעה 11:30 בלילה הועברתי מכלא הנגב [קציעות] לכלא עופר לצורך התייצבות בפני בית-המשפט בבית-אל.

2. במהלך הנסיעה ביקשתי מהקצין ללכת לשירותים אך הוא סירב ואמר לי: כאשר נגיע ל"עופר" תלך לשירותים.

3. כאשר הגענו ל"עופר" ביקשתי ממנו ללכת לשירותים והוא אמר לי: כשנרד מהאוטובוס תלך לשירותים. כאשר הלכנו אל הכלא ביקשתי ללכת, לאחר שבחור אחר הלך לפניי - ביקשתי ללכת לשירותים. קצין אחר מ"עופר" ענה

- ואמר לי: שתוק ואל תגיד כלום. אמרתי לו: אני רק רוצה ללכת לשירותים. הוא צרח עליי ואמר: אני לא רוצה לשמוע ממך אף מילה. אמרתי לו: אל תצרח עליי, אני מבקש בנימוס ללכת לשירותים אז אל תצרח.
4. הוא התקרב אליי וניסה להרביץ לי. אמרתי לו: אל תרביץ. אני רק רוצה ללכת לשירותים. הוא אמר: אתה חוצפן. אני אראה לך מה אני הולך לעשות.
5. הוא דרש ממני לקום, וביקש מהשוטר שיביא מים. הוא לקח אותי אל מאחורי המרפאה.
6. שם לבש כפפה על ידו הימנית ואמר לי: אני רוצה לשים את היד שלי בתוך הישבן שלך. אמרתי לו: אף אחד לא יכול לשים יד בתוך הישבן שלי. הוא אמר לי: נראה אם אני יכול או לא.

"בשעת המקרה הייתי בטוח ב-100% שהוא הולך לאנוס אותי. פחדתי. היינו רק הוא ואני. הייתי מעדיף שהוא יירה בי. לא הבנתי מה קורה. לאחר המקרה לא יכולתי לסבול שום דבר. אם חבר נגע לי בכתף הייתי עושה בעיות. לא יכולתי לישון."³⁸

7. הוא שם זולין על ידו הימנית ואמר לי: תוריד את המכנסיים. סירבתי להוריד את המכנסיים.
8. הוא אמר לשוטר להוריד את המכנסיים שלי. השוטר סירב להוריד את המכנסיים שלי ואמר: זה לא חוקי. הקצין אמר לו: אני אחראי, תעשה מה שאני אומר לך. השוטר סירב.
9. הוא הורה לשוטר לעזוב את המקום, אחרי שהורה לי להוריד את המעיל והחולצה וכבל את ידי מאחור, אחר-כך השוטר הלך ורק הוא נשאר אתי.
10. הוא אמר לי: אני אעשה לך יותר מלשים את ידי בתוך הישבן שלך. הוא אמר: הווזלין הזה לא יספיק, והוא שוב שם זולין על ידו.
11. הוא הסיר את המכנסיים, ואני התחלתי לצרוח עליו שלא יעשה לי כלום, כשאני כבול לאחור ולא יכול לעשות כלום. הוא אמר לי: אל תצרח. אמרתי לו: אל תוריד את המכנסיים שלי, עזוב את המכנסיים.³⁹

38. הוספות והשלמות לתצהיר בשבועה שניתן לעו"ד פצ'קו ב-3.8.2002. נמסרו ליובל גינבר מהוועד הציבורי נגד עינויים בישראל בחברון ב-10.8.2002.

39. מתוך תצהיר, מס' 92.

הקצין היכה את היימוני, וגרם לו סדק בידו השמאלית. קצינים אחרים, ששמעו את הצעקות, הגיעו למקום ושמו קץ להתעללות.

התלונה הראשונית הגיעה למשרדי הוועד הציבורי נגד עיניים בישראל, באמצעות ח"כ עיסאם מחול. עורכת-הדין אלגרה פצ'קו גבתה את התצהיר שחלק ממנו צוטט לעיל לאחר שהיימוני שוחרר (בלא שיינקטו נגדו כל הליכים משפטיים).

בעקבות תלונת הוועד וגורמים אחרים פתחה המשטרה הצבאית בחקירת המקרה. בתום החקירה הוחלט להעמיד את הקצין לדין. הוא הואשם בחריגה מסמכות, באיומים ובהתנהגות שאינה הולמת.⁴⁰

לוועד הציבורי נגד עיניים בישראל טרם הגיע דיווח על מהלך הדיון המשפטי ותוצאותיו. עם זאת ניתן לומר, כי לפחות עד שלב המשפט פעלו שלטונות צה"ל בנושא זה כמתחייב מהוראות המשפט הבינלאומי והישראלי: הנושא נחקר במהירות וביסודיות; היימוני עצמו תושאל באריכות וחתם על אימרה מפורטת, לאחר שקרא אותה; והקצין האחראי למעשה הועמד לדין. לא היו עיכובים מיותרים, לא היו ניסיונות לטייח, להתחמק או לטעון כי תלונתו של "המקומי" איננה מעניינת את הציבור.

בעניין זה הוכיחו שלטונות צה"ל כי ברשותם הכלים והיכולת לפעול כראוי כנגד התנהגות בלתי חוקית של חיילים. לא נותר לוועד אלא לברך על כך, ולקרוא לשלטונות צה"ל לפעול באותה מידה של יעילות ותקיפות כנגד תופעות "שגרתיות" ונפוצות הרבה יותר של אלימות, איומים והשפלות של פלסטינים בשעת המעצר ולאחריו.

פעולות אלה צריכות בראש ובראשונה להתרכז במניעה. זאת באמצעות חינוך החיילים והמפקדים והדרכתם לכבד את זכויות האדם של הפלסטינים תושבי השטחים, ולקיים הלכה למעשה את האיסור המוחלט החל על פגיעה כלשהי בכבודם או בגופם של עצירים - ובכלל זה חשודים או "מבוקשים". בהעדר הדרכה כזו, ופעולה נחושה כנגד העוברים על החוק, תחול האחריות על הפרות הוראות המשפט הבינלאומי בנושא לא רק על החיילים המכים והמתעללים אלא גם על מפקדיהם.

40. בבית הדין הצבאי המחוזי, מחוז שיפוט מרכז, תיק ב"ד 434/02. כתב-האישום הוגש ב-29.9.2002.

3. השב"כ: עינויים והתעללות ברשות ובסמכות

מבוא - המשפט הבינלאומי ופסיקת בג"ץ

העציר הפלסטיני הנתון במשמורת ישראלית מוגן על-ידי שתי מערכות משפטיות בינלאומיות: האחת עניינה זכויות האדם - ומטבעה נוגעת לכל אדם באשר הוא, והשנייה עניינה דיני מלחמה, והעצירים הפלסטינים עדיין נחשבים לתושבי שטח כבוש, וישראל למדינה הכובשת.

ב-1984 גיבש האו"ם אמנה מיוחדת לצורך המאבק בעינויים.⁴¹ האמנה אוסרת, חד-משמעית, שימוש בעינויים בכל מצב שהוא [בסעיף 2(2) - ר' לעיל]. לאמנה זו קדמה סדרה ארוכה של אמנות אחרות, כגון האמנה בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות⁴² (בסעיף 7), ואמנות העוסקות בדיני מלחמה,⁴³ האוסרות כולן על עינויים - וגם על צורות אחרות של יחס ועונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים, וזאת בכל נסיבות שהן. המשפט הבינלאומי מכיר בכך שבעתות חירום אין מנוס, לעתים, מפגיעה בזכויות אדם מסוימות. לעומת זאת האיסור על עינויים והתעללות הוא מוחלט, ושום "פצצה מתקתקת" או כל מצב "חריג" אחר אינם יכולים להצדיק סטייה ממנו. איסור זה מהווה הוראה של המשפט הבינלאומי המנהגי (כלומר הוראה המחייבת גם מדינות שלא התחייבו לקיימה בהסכם) לדעת כל הגופים המשפטיים שעסקו בכך, ורובם המכריע של הפרשנים.

ישראל שותפה לכל האמנות שהוזכרו כאן,⁴⁴ ומעולם לא הסתייגה מהסעיפים באמנות המורים על איסור מוחלט על עינויים והתעללויות. גם בהצהרות בפני ועדת האו"ם לעינויים הכריזה ישראל כי היא מקבלת את האיסור המוחלט, ולא סייגה אותו במקרים כגון "פצצה מתקתקת".

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman and Degrading Treatment or Punishment, UNGA res. 41/39/46 adopted 10 December 1984, entered into force 26 June 1987. For text see UN Center for Human Rights, **Human Rights: A Compilation of International Instruments**, vol. I (First Part), New York and Geneva, UN, 1994, pp. 293ff.

הנוסח המלא של כל המסמכים הבינלאומיים המובאים כאן נמצא גם באתר האינטרנט של נציבות זכויות האדם של האו"ם: <http://www.unhcr.ch>.

International Covenant on Civil and Political Rights, UNGA res. 2200 A (XXI) adopted 16 December 1966, entered into force 23 March 1976. For text see *ibid.*, pp. 20ff.

43. למשל: התקנות הנספחות לאמנת האג מ-1907, סעיף 4 - לגבי שבויי מלחמה; סעיף 44 - לגבי אזרחים; סעיף 3(1) המשותף לארבע אמנות ג'נווה מ-1949 - לגבי סכסוך שאינו בינלאומי; אמנת ג'נווה השלישית, סעיפים 13-17 ואחרים - לגבי שבויי מלחמה; אמנת ג'נווה הרביעית, סעיפים 27, 31, 32 - לגבי אזרחים הנמצאים בידי כובש או בעל סכסוך.

44. ישראל אשררה את האמנה נגד עינויים ב-1991, ובאותה שנה גם את האמנה בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות. את אמנות ג'נווה אשררה ישראל עוד ב-1951. אמנת האג מ-1907 נחשבת להסכם מנהגי, ובתור שכזה מהווה חלק מהמשפט הישראלי.

כל הגופים המשפטיים הבינלאומיים והאזוריים העוסקים בזכויות האדם ובמשפט ההומניטארי, בלא יוצא מהכלל, הדגישו חד-משמעית את האיסור המוחלט על עינויים והתעללות. בנושא זה בולטת הפסיקה של בית-הדין האירופי לזכויות אדם, שטיפלה במקרים רבים של עינויים והתעללות בטרוריסטים (אמיתיים או מדומים), ובכולם קבעה כי אין לחרוג מהאיסור בשום מצב.⁴⁵

בפסיקתו ב-1999 היטיב בג"ץ לתאר את עמדתו של המשפט הבינלאומי בנושא:

המשפט הבינלאומי ההסכמי - אשר ישראל צד לו... אוסר על שימוש בעינויים...
 "יחס אכזרי ולא אנושי... ו"יחס משפיל"... איסורים אלה הם "מוחלטים". אין להם
 "חריגים", ואין בהם איזונים.⁴⁶

אלא שבג"ץ לא השכיל ליישם הוראות אלה לחקירות השב"כ. במקום זאת, יצר בג"ץ פירצה באיסור המוחלט על עינויים והתעללות, בכך שקבע כי "לחץ פיזי" (כלומר עינויים, אף כי בג"ץ נמנע מלהשתמש בביטוי זה) יכול שיהיה מותר (בדיעבד) במקרה של "פצצה מתקתקת". במקרה זה תחול על החוקר (המענה) "הגנת הצורך", והיועץ המשפטי לממשלה יוכל לקבוע, לאחר מעשה, כי אין אפילו להעמידו לדין. לחילופין, הגנה זו תעמוד לו במשפט. כמו כן התיר בג"ץ למנוע שינה מנחקרים כל עוד מדובר בתופעת לוואי של חקירה ממושכת, ולכבול אותם כאמצעי הגנה על החוקרים.⁴⁷

למרבה הצער, יצירת אותה פירצה, שאמורה הייתה להיות קטנה, די היה בה כדי להביא לשיטפון שסחף את הסכר כולו, כפי שיתואר להלן.

א. אמצעי החקירה הנוכחיים של השב"כ - תיאור כללי

אמצעי העינויים וההתעללות שנוקט השב"כ כלפי נחקרים פלסטינים יתוארו כאן בקיצור. בהמשך יובאו קטעים מתצהירי נחקרים, המתארים אמצעים אלה ביתר פירוט.

1. אלימות:

צורתיה הנפוצות של האלימות בחקירה הן:

• מכות, סטירות, בעיטות, דריכה על האזיקים

45. ר' למשל:

Ireland v. the United Kingdom, judgment of 18 January 1978, Series A no. 25; Tomasi v. France, judgment of 27 August 1992, Series A no. 241-A; Ribitsch v. Austria, judgment of 4 December 1995, Series A no. 336; Chahal v. the United Kingdom, judgment of 15 November 1996, Reports 1996-V; Aksoy v. Turkey, judgment of 18 December 1996, Reports 1996-VI; Aydin v. Turkey, judgment of 25 September 1997, Reports 1997-VI; Selmouni v. France, judgment of 28 July 1999, Reports 1999-V.

נושא סלמוני יידון בהרחבה בהמשך.

46. פסיקת בג"ץ, פסקה 23.

47. לניתוח של פסיקת בג"ץ ר' פרצות בהגנה, פרק 1.

- **כיפוף הנחקר והצבתו בתנוחות מכאיבות אחרות.** אמצעי ה"כיפוף" נעשה לרוב בדרך של הכרחת הנחקר, הכבול לכיסא ללא משענת (או מושם כך שהמשענת אינה מאחורי גבו) להטות את גבו לאחור, בזווית של 45 מעלות או יותר, למשך תקופה של חצי שעה או יותר בכל פעם. תכופות נעשה הדבר באמצעות לחץ על סנטרו או גופו של הנחקר, ובשילוב עם מכות, דריכה על האזיקים וכיו"ב.

צורות אחרות של תנוחות מכאיבות הננקטות מדי פעם הן כפיפה לפניים, הכרחת הנחקר לעמוד, להרים את זרועותיו או להישאר בתנוחה של ספק-עמידה ספק-כריעה לתקופות ממושכות.

- **הידוק מכוון של אזיקים,** לא אחת עד זוב דם.

- **טלטול אליים.** החוקר תופס את הנחקר, היושב או עומד, בכתפיו או בדשי חולצתו, ומטלטל אותו באלימות, כך שאגרופיו מכים בחזהו של הנחקר, וראשו נזרק אחורה וקדימה

2. מניעת שינה:

זו נעשית באמצעות של מה שמכונה "חקירה ממושכת", שעיקרה החזקת הנחקר בחדר החקירה, בין אם הוא אכן נחקר ובין אם לאו, לעתים קרובות תוך שילוב של אלימות לצורותיה (ר' לעיל), ו/או של האמצעים הנוספים המתוארים כאן - כבילה בלתי נוחה בצורות שונות (ההופכת עם חלוף הזמן למכאיבה) - שהעצירים מכנים בשם "שאבח", [ר' תיאורים להלן] תשאול רצוף צעקות, קללות וכדומה, העברה לתא וממנו, והפעלת מזגן קר בחדר החקירה או בתא. מנחקרים נמנעת שינה לעתים לתקופות של שלוש יממות רצופות ויותר. במקרים אחרים ניתן להם לישון שעתיים או שלוש שעות ביממה, במשך מספר רב של ימים.

3. "אמצעי חקירה" נוספים:

- **כבילה ממושכת באזיקים מאחורי הגוף.** לרוב נכבלים הידיים והרגליים זו לזו, ושתייה מאחורי הגב, אל הכיסא, לאורך כל תקופות החקירה, העלולות להימשך שעות רבות. בחלק מהמקרים נכבלות רק הידיים.

- **קללות, איומים, השפלות.** אלה כוללים לרוב קללות בעלות אופי מיני; איומים באמצעים שאכן ננקטים בידי צה"ל, כגון הריסת ביתו של החשוד, מעצר בני משפחתו או אף חיסולם; וכן יריקות. כמו כן תיעד הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מקרה של הפשטה ומקרה של התעללות מינית פיזית.

- **שלילת צרכים חיוניים.** בשעת "חקירות ממושכות" נמנעים מהנחקר, לעתים, מזון, מים, גישה לשירותים וטיפול רפואי.

- **חשיפה לחום או קור קיצוניים.** דבר זה נעשה לרוב בדרך של הזרמת אוויר קר (ולעתים חם) לתא או לחדר החקירה באמצעות מזגן.

4. אמצעי מעטפת:

- **בידוד וחשאיות.** מניעת פיקוח חיצוני, ביקורים של עורכי-דין, רופאים עצמאיים או בני משפחה למשך שבועות וחודשים - באישור שיגרתי וגורף של בג"ץ, כאמור - מעניקים למענים מעטפת של חשאיות והגנה מוחלטת מפני החוק, האמור לכאורה להגן גם על זכויות העצירים. בה-בעת, הניתוק המוחלט מהעולם החיצון מהווה אמצעי נוסף של התעללות בעציר.

מתוך החלטתה של נציבות האו"ם לזכויות האדם ב-2003: [הנציבות] מזכירה לכל המדינות כי מעצר תוך ניתוק ממושך מהעולם החיצון [prolonged incommunicado detention] עלול לאפשר שימוש בעינויים ועלול בעצמו להוות צורה של יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל, או אף עינויים, וקוראת לכל המדינות לכבד את האמצעים המבטיחים את חירותם של בני האדם, ביטחונם וכבודם.⁴⁸

- **כליאה בתנאים בלתי אנושיים.** נחקרים פלסטינים מוחזקים לרוב בתאים מזוהמים, אינם מורשים להתקלח, לעתים למשך שבועיים ויותר, מקבלים אוכל ברמה ירודה ואינם זוכים להחלפת בגדים. גם תנאים אלה הם אמצעים להשפלת הנחקרים וללחץ עליהם.

עמדת המדינה

מפרסומים וממסמכים רשמיים שונים⁴⁹ עולה כי המדינה מודה בשימוש באמצעים הבאים:

- סטירות ומכות
- כיפוף - למשך עד חצי שעה בכל פעם
- טלטולים
- כבילה
- מניעת שינה
- בידוד וחשאיות

U.N. Doc. E/CN.4/RES.2003/32, adopted without vote on 23 April 2003, para. 14. ⁴⁸
⁴⁹ מטעמים של חיסיון, לא ניתן להזכיר כאן את כולם.

המדינה מצדיקה את השימוש בחלק מאמצעים אלה - ובהם האמצעים האלימים ומניעת השינה - בטעונו "הפצצה המתקתת", וחלק אחר בצרכים כגון "בטחון החוקרים" (לגבי כבילה), "צורכי החקירה" (לגבי מניעת מפגש עם עורכי-דין) וכיו"ב.

מה מותר לעשות במקרה של "פצצה מתקתת"? גרסתו של חוקר שב"כ

ביולי 2002 פרסם מעריב ראיון עם שלושה חוקרי שב"כ עלומי-שם. בין השאר נשאל אחד מהם לגבי המותר והאסור לחוקר במקרה של "פצצה מתקתת". להלן תשובתו:

"זו בעיה חמורה. לנחקר יש כל הזמן שבעולם. אם הוא כבר גלגל את כל העסק ורק נשאר לבצע, אתה בבעיה. פה אתה משתמש בכל המניפולציות האפשריות עד טלטולים ומכות, ואתה תיכנס באמ-אמא שלו. להגיד שזה תמיד מצליח - לא. היה לי גם מקרה שחשבנו בטעות שמישהו הוא פצצה ורק אחר כך התברר שהוא אמנם פעיל, אבל לא קשור לפיגוע הספציפי."⁵⁰

ב. אמצעי החקירה - תיאורי הנחקרים

ההידדרות המהירה במוסר החקירה של השב"כ בשנתיים האחרונות מקשה מאוד על חלוקה ל"אמצעים רגילים" ו"אמצעים מיוחדים", כפי שנעשה בדו"ח הקודם.⁵¹ עם זאת, ננסה להביא את התיאורים מתוך התצהירים בסדר עולה של חומרה.

טאלב אבו סנינה, תושב חברון, נעצר ב-18.3.2002 והועבר לבית-חולים לא ידוע לו ומשם לחקירה במתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. בתצהירו מסר, בין היתר:

במשך השבועיים הראשונים למעצרי התנהלה אתי חקירה ממושכת שארכה כ-02 שעות ביממה. במהלכה הושבתי על כסא כשידיי אזוקות לאחור, פלג גופי העליון עירום, ולפעמים הייתי במצב "שאבח" במשך לילה שלם בחצר חיצונית כשנמנע ממני כל הלילה ללכת לשירותים.⁵²

סמי ח'ליל, תושב שכם, נעצר ב-10.2.2003, ולאחר מעצר שכלל התעללות קשה (ר' פרק 2) נחקר באגף החקירות של השב"כ במתקן המעצר המשטרתי קישון:

50. עמית נבון, "סיפורים מחדר החקירות", מעריב, סופשבוע, 5 ביולי 2002.

51. ר' פרצות בהגנה, פרק 2.

52. תצהיר, מס' 4, פסקה 10.

בתקופת החקירה היו קושרים את ידיי לאחור בכיסא הקשור לקיר ושמים אזיקים ברגליים וזה נמשך מכל בוקר ועד השעה 22:00 ולפעמים עד שעה 24:00 בחצות. זה נמשך שבועיים.

החוקרים איימו עלי מספר פעמים גם במכות חשמל, וגם במכונת אמת...⁵³

תנאי המעצר באגף השב"כ בקישון – תיאורו של סמי ח'ליל:

1. ארוחות: אוכל שאינו ראוי למאכל - ביצים מקולקלות, אורז שאינו מבושל טוב, חמוס שתאריך השימוש בו חלף ואינו ראוי למאכל
2. מקלחות: בהתחלה, לא נתנו לי להתקלח - זה נמשך שבועיים. לאחר מכן נותנים לי כל כמה ימים.
3. החלפת בגדים: מאז שנעצרתי לא החלפתי את הבגדים שעליי - ואין נותנים לי להתגלח.⁵⁴

אוסאמה נתשה, תושב חברון, נעצר ב-12.2.2002 ונחקר באגף החקירות של השב"כ בכלא השקמה:

לא היכו אותי במהלך החקירה, אבל הם קשרו אותי לכיסא מאז השעות המוקדמות של הבוקר ועד שעות הערב לתקופה העולה על 10 ימים. ידיי היו כבולות לאחור וגם רגליי היו כבולות. הם איימו עליי שיהרסו את הבית אם לא אודה, וגם המדובבים איימו עליי ברצח אם לא אודה. הייתי במחיצתם 10 ימים. שמו אותי בצינוק בידוד למשך 7 ימים שם הייתי שרוי תחת לחץ נפשי ובמצב של אי-נוחות, ואמרו לי שאני הולך להירקב במעצר עד שאודה. היחס כלפי העצירים הוא רע מאוד והאוכל בלתי קביל ואפילו לא מתאים לחיות.⁵⁵

סאמר דוקאן, תושב מחנה-הפליטים בלאטה בשכם, נעצר ב-9.10.2002 והועבר לחקירה באגף החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה:

הושיבו אותי על כיסא וקשרו את ידיי מאחור... במהלך החקירה קיללו אותי ואת משפחתי הרבה, הם איימו בהריסת ביתי, והבאת אשתי ומעצרה... הם איימו עלי במעצר מנהלי אם לא אודה. ביום הראשון העבירו אותי לתא מסוים במשך שעתיים. אותו תא היה קטן מאוד, שטחו 2x2 מטר, אין בו חלון או כיור או בית-שימוש. יחד אתי היו שני אנשים אחרים

53. תצהיר, מס' 53, פסקאות 15 ו-16, בהתאמה.

54. דיווח שמילא עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד ב-18.3.2003.

55. תצהיר, מס' 51, פסקאות 2 - 4, 6, בהתאמה.

שאני לא יודע עליהם כלום. אחרי זה הועברתי לחדר החקירות, ועוד פעם שאלו אותי את אותן השאלות, אותן האשמות, ואתם איומים. בסוף היום היו מעבירים אותי לתא מחדש, והייתי שוהה בו שעתיים בלבד. אחרי זה היו לוקחים אותי מחדש לחדר החקירות. המעגל הזה נמשך 10 ימים רצופים, שלא הותר לי בהם לישון יותר מהשעתיים שעברתי בתא [בכל יממה]. לא הרשו לי לישון בחדר החקירות. האוכל הוגש לי בחדר החקירות, אכלתי אותו כשידיי קשורות מלפנים. האוכל היה רע מאוד...

הרשו לי ללכת לשירותים רק לעתים נדירות, ובמשך עשרת הימים הראשונים לא הרשו לי להתרחץ.

בעשרת הימים הבאים לא חקרו אותי בכלל, למרות שנכחתי בחדר החקירות הרבה זמן ודלת החדר הייתה סגורה ואוויר קר הוכנס לתוך החדר. המצב הזה נמשך עד לשעה חמש אחר-הצהריים ואחרי זה היו מעבירים אותי לתא... בבוקר הם נהגו להכניס אותי לחדר החקירות מחדש ולהושיב אותי על כיסא עם קשירת ידיי מאחור.⁵⁶

ת"פ של השב"כ

כאמור סיפר מפקד "חוליית פח"ע של משטרת מחוז ש"י" כי חקירות עצירים בעופר מתנהלות על ידי יחידה זו, בכפוף לשב"כ. מהתיאור שלהלן, מתוך תצהירו של ראיד אבו סונבול שנחקר בעופר, נראה כי שיטות החקירה אינן שונות, מהותית, בשתי היחידות:

לחקירה נכנסתי בסביבות השעה 9:30 בבוקר, והחלו לחקור אותי, וכל תשובה או מילה שלי הייתה מלווה במכות בפרצוף ובגוף ובבעיטות. בתחילת החקירה אמרו לי לעמוד ולכופף את הברכיים כך שאהיה בחצי עמידה, ואם אני זז מהתנוחה הזאת אני מקבל ישר מכות עזות על הפרצוף והבטן סטירות ובעיטות, והמצב הזה נמשך זמן רב, להערכתי קרוב לשעתיים, עד שלבסוף לא יכולתי לסבול יותר מרוב הכאב בברכיים ובידיים (בגלל האזיקים ההדוקים) והתנוחה הקשה, ואז נפלתי על הרצפה והתחילו להרביץ לי ולבעוט בי ודרשו שאני אעמוד שוב, אבל אמרתי להם שיתנו מכות כמה שירצו כי אני לא יכול לעמוד יותר.

לאורך כל החקירה שנמשכה עד שעה 15:00... קיללו אותי: "כוס אוח'תך, יא אבן אל-שרמוטה, יא אבו אל-שרמוטה, בדי אנייכ אוח'תך" [אני רוצה לזיין את אחותך].

במהלך החקירה ירקו לי בפנים וגם בתוך הפה, וכל הזמן הפחידו אותי ואמרו שאין לי פה שום זכויות וכי הם יכולים לעשות לי כל דבר שעולה על רוחם.

תוך כדי חקירה, נתנו לי אגרוף באוזן שמאל. הרגשתי שהאוזן התפוצצה, וכאב לי נורא. עד היום כואב לי מאוד באוזן, וכל הזמן אני שומע זמזום, ואני לא מצליח לישון בלילה מרוב כאב...⁵⁷

חקירתו של עו"ד דאוד דרעאווי, שנעצר ב-10.9.2001 ונחקר בכלא השקמה, כללה ניצול ניתוח שעבר בגבו לגרימת כאב, ומעצרה של אשתו כאמצעי לחץ עליו:

ב-20 הימים הראשונים חקרו אותי ברציפות ובאינטנסיביות כל יום מהבוקר עד הלילה, לאחר-מכן החקירות נהיו לתקופות קצרות יותר. לפני מעצרי עשיתי ניתוח בגב, היה לי דיסק בחוליות 4 ו-5. למרות זאת, כל זמן החקירה הייתי מושב בצורת שאבך על כיסא קטן באלכסון, כשידיי ורגליי באזיקים לוחצים מאוד עד זוב דם, וקשורות ביחד וגבי נוטה בחוזקה רבה לאחור, מה שגרם לי לכאבים עזים בגב ולהגבלה חדה בתנועות. כל הזמן היו מקללים אותי כמו: יא מניאק, נזיין אותך, נזיין את משפחתך, יא בן זונה וכו'. איימו עלי שיביאו את משפחתי לחקירה ושיהרסו את

57. תצהיר, מס' 3, פסקאות 7-10, בהתאמה.

ביתי וכו', ובאמת הביאו את אשתי לחקירה של 4 שעות כאמצעי לחץ עליי ואיימו עליי שיעשו לה דברים רעים.⁵⁸

ראיד קוקא נעצר ב-10.1.2003 בביתו בשכם (ר' גם בפרק 2):

ביום ראשון [3002.1.21] הביאו אותי לקישון, ולאחר מכן העבירו אותי לבית מעצר שאין אני מכיר אותו, דהיינו, ישנתי בקישון לילה אחד, ולאחר מכן לבית מעצר שנקרא "בית מעצר החקירה הסודית" (אל-תחקיק אל-סירי). שם בבית המעצר הזה הייתי למשך 10 ימים, משעה 08:00 ועד 20:00 בחקירה, מלבד יום שלישי [3002.1.41] שלא נחקרתי בו. כל הזמן הייתי ב"שאבח" על כיסא עשוי מעץ קשה. היו כובלים אותי על כיסא כשהידיים קשורות מאחורי הגב והרגליים קשורות גם הן לאחור.

החוקר - ששמו אבי - היה סוטר לי על הפנים בידו, היה תופס אותי בבגדים מהחזה ולוחץ אותי לקיר... כמו כן היה מושיב אותי בכוח על הכיסא וממשיך לתת לי סטירות.

במהלך החקירה החוקר היה מאיים עליי למחוץ ולסחוט לי את הביצים... כמו כן היה מקלל את אבי ואת אמי, והיה מקלל את דת האסלאם. בתאריך 21.1.2003 הוחזרתי לקישון.⁵⁹

ח'ליל מרואן אל-ח'לילי, תושב שכם, נעצר ב-17.6.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בפתח-תקווה, ובמקומות מעצר וחקירה אחרים, כולל חשאיים. בחקירתו עבר הן אלימות קשה והן השפלה מכוערת:

הם שמו אותי ב"שאבח" על כיסא החקירה במשך כל החקירות שלי; הייתי יושב על כיסא כשאני כבול וגבי נוטה לכיוון הרצפה, ולא נתנו לי לשבת באופן רגיל, עד שהתעלפתי.

הם היו מעמידים אותי אל הקיר בחצי עמידה, וכאשר הייתי מתעייף הוכיתי בפני בכוח.

מצב זה נמשך תקופה של ארבעה ימים, עד שהודיתי בפניהם. נמנע ממני לישון במשך עשרת הימים הראשונים של החקירה, שבמהלכם לא הותר לי לישון בכלל, בכל פעם שהייתי נרדם היכו אותי. התקלחתי בלילה אחד, כלומר הכריחו אותי להתקלח ארבע פעמים בלילה אחד, כיוון שבזמן שהותי ב"שאבח" הייתי מרטיב את עצמי, וזה קרה פעמיים, כתוצאה מעוצמת העיניים והמכות וממיעוט השינה.⁶⁰

58. תצהיר, מס' 26, פסקה 1.

59. תצהיר, מס' 72, עמ' 3-1, ודו"ח שמילא עו"ד אבו ריא.

60. תצהיר, מס' 36.

בידוד הנחקר, "טרטור" עורך-הדין

השב"כ מחזיק עצירים פלסטינים בניתוק מוחלט מהעולם החיצון לתקופות ארוכות - לעתים לחודשים שלמים - תוך שימוש באמצעים שונים ומשונים. לבד מהוצאת צווים המונעים פגישה עם עורך-דין, אנשי השב"כ "מטרטורים" את עורכי-הדין באמצעות מסירת מידע מעורפל, העברת עצירים ממקום למקום ולעתים העברתם למקום מעצר או חקירה חשאי. להלן תצהיר שמסר עורך-הדין שטיפל בעניינו של אל-ח'לילי, והמדגים את התופעה:

תצהיר בשבועה (תרגום)

אני החתום מטה, עו"ד סמיר ח'ליל עבד אל-לטיף מירושלים - מצהיר בזאת בתור בא-כוחו של העציר ח'ליל מרוואן ח'אלד אל-ח'לילי, הנושא תעודת-זהות מס' 901552828, תושב שכם, שנעצר בידי הצבא הישראלי בתאריך 17.6.2002, כי עד היום לא ניתנה לי הזדמנות לראות את מרשי, או אפילו לדעת היכן מקום מעצרו; במקום להודיע לי זאת נאמר לי שוב ושוב כי הוא במקום מעצר חשאי. אפילו אתמול, כלומר בתאריך 13.8.2002, לא הותר לי לפגוש את מרשי הנ"ל כאשר נערכה ישיבה להארכת מעצרו בכלא ג'למה (קישון), בעילה כי נאסר עליו לפגוש את עורך-דינו למשך שבוע החל מהתאריך הנ"ל, 13.8.2002. מעצרו הוארך ב-51 יום ואחר-כך הוא נלקח למקום בלתי-ידוע.

בכבוד רב,
(חתימה וחותמת)

ניתן ב-14.8.2002.

לעו"ד עבד אל-לטיף ניתן לראות את מרשו רק ב-18.8.2002, בעקבות התערבות הוועד הציבורי נגד עיניים בישראל.

ההשפלה שעבר מאלכ סלהב, תושב תושב בית-לחם, שנעצר ב-11.2.2003 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים, הייתה השפלה מינית:

במהלך החקירה הוחזקתי ב"שאבח" על כיסא קטן שמיועד לילד בן שבע שנים. מאותו יום בשעות אחר-הצהריים ועד היום הבא. אחרי זה הוחזקתי ב"שאבח" כל יום על אותו כיסא בין 6 - 9 שעות במשך שישה ימים רצופים. איימו בהריסת ביתי ומעצר כל בני משפחתי, גם איימו כי יפגעו וכפישו את שמי הטוב... חוקר בשם "סולוי" תקף אותי מינית בזמן חקירתו. הוא אמר שיתחיל לחקור אותי

כמו שחוקרים נשים, כי לפי טענתו לא הופקה תועלת מחקרתי כגבר. אחר-כך הוא קם ממקומו ושם את ידו על גופי ואמר שהוא עומד להתעלל בי מינית. הוא התחיל לגעת בגופי. אני ברחתי ממקומי ועצרתי אותו בכוח. אחר-כך איבדתי את ההכרה למשך כחצי שעה. כאשר התעוררתי ביקשתי שיעבירו אותי לרופא, אבל הם סירבו פעמים רבות. הם גם סירבו להסיר את האזיקים מידי ומרגליי. אחרי יומיים או שלושה ימים ואחרי שהתעקשתי שיפנו אותי לרופא הם עשו זאת, אך הטיפול לא היה אנושי ואין בו אתיקה מקצועית או מוסר. הוא נתן לי שתי סטירות על הלחי ואמר לי לשתות כוס מים ואחרי זה אני אחלים.⁶¹

ראיד חדאד, תושב עזה, נעצר ב-5.12.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בפתח-תקווה:

נחקרתי במשך 52 יום בערך. משך כל תקופת החקירה הייתי בחדר לבד. החדר... נקרא "הפריזר". זה היה החדר הכי קר שראיתי בחיים שלי, וזאת למרות שהסברתי לחוקרים שאני סובל מפציעה קשה ברגל ולא יכול לסבול מזג אוויר קר בשום צורה - הדבר פשוט גורם לי לכאבים קשים ברגליים. משך כל תקופת החקירה קשרו את ידי מאחורי הכיסא. לפעמים נחקרתי משך 14 שעות רצופות... תוך כדי החקירה המשיכו החוקרים לדבר בצורה משפילה, כגון "אני אזיין אותך, אני אזיין את אחותך ואת אימך ביחד..." משך כל תקופת החקירה האזיקים היו הדוקים על ידי, וכשביקשתי מחוקריי לרפות אותם הם סירבו ואף לפעמים הידקו אותם יותר ויותר. תוך כדי החקירה קיבלתי למעלה מ-10 סטירות - על הראש, על הפנים ועל הצוואר מאחור. החדר (הצינוק) בו שהיתי היה מואר כל היום, 24 שעות, ובכך נמנעה ממני שינה נוחה.⁶²

מקלחת כאמצעי למניעת שינה

השב"כ מורה לעתים לשוטרים במתקן המעצר להעיר את הנחקרים בתאיהם באמצע הלילה בתואנות שונות. כך למשל הצהיר מוחמד איוב דרוויש, תושב בית עור אל-תחתא, אזור רמאללה, שנחקר ביולי 2002 במגרש הרוסים:

בתקופת החקירה לא החלפתי בגדים ומקלחת היו נותנים לי לעשות באמצע הלילה - אכן המקלחת הפכה לאמצעי ענישה לעצור.⁶³

61. תצהיר, מס' 56, פסקאות 2-6, בהתאמה.

62. תצהיר, מס' 34, פסקאות 2-6, 8-10, בהתאמה.

63. תצהיר, מס' 27, פסקאות 2, 4, 10, בהתאמה.

האני ליימון, תושב טול כרם, נעצר ב-2003.1.23. נציין כי חקירתו, במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון, החלה לא פחות מ-81 יום לאחר מעצרו:

...פה אני נחקר באינטנסיביות מדי יום למשך 24 שעות עם מנוחה ל-2-3 שעות. לפעמים לא נותנים לי לישון כמה ימים.

בחקירות אני תמיד עם אזיקים בידיים וברגליים, ומושב על כיסא קטן מאוד כשידיי ורגליי קשורות ביחד וגבי נטוי לאחור, וכל הזמן נותנים לי סטירות בפנים ומכות בבטן, ודורכים לי על האזיקים ושמים לי אזיקים הדוקים ולוחצים מאוד עד שדם זב מידיי ומרגליי, מטלטלים אותי ומקללים אותי כל הזמן בקללות כמו: 'יא מניאק, יא בן זונה, נזיין אותך, כוס אמך, כוס אוח'תך וכו'.⁶⁴

מוחמד זיד, תושב טובאס, נעצר ב-2002.11.26 ונחקר בקישון (ג'למה):

כשהגעתי לג'למה הכניסו אותי לחדר, הושיבו אותי על כיסא קטן באלכסון, כשידיי כבולות יחד עם רגליי וגבי נוטה בחוזקה לאחור. נכנס אליי לחדר חוקר מהשב"כ שישב אתי כמעט שעה, והוא איים עליי ואמר לי: 'תדבר בשקט בלי אלימות. אם לא תדבר, הנה בחוץ הבחורים חמים עליך ומתים להיכנס פנימה ולפוצץ אותך.

כשלא דיברתי הוא יצא ונכנסה חבורת חוקרים, 5 או 6. הם התחילו לצעוק ולתת לי מכות וסטירות. אחד תפס את סנטרי ודחף אחורה ואילו אחר דרך לי על האזיקים של הרגליים, מה שגרם לי לכאב עז בגב והרגשתי שאני נחנק והולך למות.

אחר-כך ובהיותי בתנוחה זו הגיע שלישי ודרך לי על הבטן ברגלו. אחר-כך הם שחררו לי את האזיקים מהידיים ושמו לי אזיק בכל יד כשאני עדיין כבול באזיקים ברגליים לכיסא ומשכו אותי עם האזיקים שבידיים כל אחד לצד אחר והרגשתי שהידיים עומדות להתפוצץ ולהיתלש ממקומן.

אחר-כך הם קשרו אותי שוב, את הידיים עם הרגליים על הכיסא כמו שהסברתי בהתחלה אבל הפעם הם הידקו לי את האזיקים בידיים בצורה נוראית, וכך נשארתי עד שהתחיל לרדת לי דם מהידיים.

זה נמשך למשך שלושת הימים הראשונים שבהם לא ישנתי אפילו דקה אחת. אחר-כך הייתה הפסקה של כמה שעות ונתנו לי לישון מ-8:00 בבוקר עד 11:00 ואז התחילו החקירה וההתעללות שוב, כשהפעם נכנסו לחדר החקירה 5 אנשי שב"כ שהתחילו להרביץ לי מכות רצח, הפילו אותי לרצפה והתחילו לבעוט בי בכל חלקי הגוף. זה נמשך עד שנקרעו כל בגדיי והתעלפתי. אז העירו אותי בעזרת מים וקשרו אותי שוב לכיסא בתנוחה כשידיי קשורות לרגליי וגבי נטוי לאחור, והמשיכו לתת לי סטירות בפנים עד שירד לי דם מהאף והפה. כל הזמן בחקירות הם היו משפילים אותי ומקללים אותי כמו: "כוס אמך, כוס אוח'תך, יא אבן אל-שרמוטה, נזיין את אחותך וכו'..."

החקירה הזאת נמשכה למשך יומיים, שבהם לא ישנתי בכלל, כלומר משך 5 ימי חקירה והתעללות ישנתי רק 3 שעות.⁶⁵

64. תצהיר, מס' 43, פסקאות 1-2, בהתאמה.

65. תצהיר, מס' 33, פסקאות 2-6, בהתאמה.

מניעת שינה – להציל חיים או להוציא הודאה?

באוקטובר 2002 פרסם **מעריב** כתבה על מהלך חקירתו של מרואן ברגותי.⁶⁶ הכתבה הסתמכה על "תמלילי חקירתו של ברגותי בידי השב"כ". על-פי הכתבה, חוקריו של ברגותי "ניסו לחלץ ממנו הודאה מייד בתחילת החקירה". מדברים אלה, ומהכתבה בכלל, עולה כי השגת הודאה אכן הייתה תכליתה העיקרית של החקירה מתחילתה, ולא דווקא השגת מידע חיוני ודחוף העשוי לסכל פיגועים. החומר שסיפק השב"כ לכתב "מעריב" אינו מותיר מקום לספק: החוקרים מנעו ממר ברגותי שינה במטרה להוציא ממנו הודאות, ואף אמרו זאת בגלוי. להלן ציטוט מהכתבה, המצטטת בתורה מסמך של השב"כ:

חוקר: "לא ניתן לך לישון אלא אם תודה לפחות בראשי פרקים על כל הפעולות שאתה אחראי להן".

בעקבות הכתבה פנה הוועד לפרקליטות המדינה וביקש לדעת, בין היתר:

האם פרקליטות המדינה רואה ברצון להשיג הודאה מנחקר סיבה מספקת להפעיל נגדו אמצעי חקירה כגון מניעת שינה, על-פי החלטת בג"ץ...?

טרם נתקבלה תשובה

סוהייב דראגמה, תושב חברון, שנעצר ב-14.1.2003 (ר' בפרק 2), נחקר בכלא השקמה:

הגעתי לאשקלון בשעה 1:00 לפנות בוקר בערך, ומייד הועברתי לחקירה. נחקרתי ע"י חוקר בשם "פטריק", או לפחות זה מה שאמר שהשם שלו היה. פטריק קשר את ידי ורגליי מאחורי הכיסא. אותו פטריק ביקש ממני כל הזמן לפתוח את הרגליים, כאשר עשיתי זאת הוא דחף את הרגל שלו בין הרגליים ולחץ בכובד על האשכים שלי, הדבר כאב לי מאוד, חשבתי שלעולם לא אצליח להביא ילדים... פטריק חקר אותי מהשעה 1:00 ועד 8:00 בבוקר, בלי הפסקה. תוך כדי החקירה הנ"ל לא נתנו לי מים וגם לא אוכל. ... אחרי שפטריק סיים ב-8:00 בבוקר מייד בא אלי חוקר בשם "טוני" והוא חקר אותי משך שלושה ימים רצופים. גם כשהוא עזב את החדר לשעתיים או שלוש הוא דאג להשאיר איתי שוטר, ואני נשארתי כבול על כיסא במשך שלושה ימים.⁶⁷

66. נעם עמית, "ברגותי במרתפי השב"כ", *מוסף מעריב*, 18.10.2002.

67. תצהיר, מס' 25, פסקאות 9-13, בהתאמה.

ג'עפר ח'ליל אבו ערקוב, תושב דורא נעצר ב-15.1.2003 ונחקר בכלא השקמה:

אני מצהיר שהוכיתי על עיני הימנית באופן קשה, מה שגרם לאיבוד הראייה בעין זו לגמרי ואני רק רואה בעיני השמאלית ואני סובל מכאבים בעיני הימנית כל הזמן ובמיוחד כששורר קור.
אני מצהיר כי הודעתי להם במהלך החקירה כי יש אני מרגיש בכאב בעיני אבל הם הפגינו אדישות ולא הפסיקו להכות אותי.
דרשתי כמה פעמים לקבל תרופה לטיפול או לשכך כאבים והם לא ענו עד עצם היום הזה.⁶⁸

אזיקים, "בטחון החוקרים" ועינויי הנחקרים

לכאורה מתירה פסיקת בג"ץ את "איזוקו של נחקר" אך ורק "לשם השמירה על בטחון החוקרים". בג"ץ גם קבע כי "איזוק" אינו אמצעי חקירה סביר "כשידיו של הנחקר כבולות דווקא לאחור", והוסיף כי "קיימות דרכים אחרות למנוע בריחה ממשמורת חוקית או הגנה על החוקרים, שאינן כרוכות בגרימת כאב וסבל לנחקר."⁶⁹

אלא שהשב"כ מעדיף לכבול את רובם המכריע של הנחקרים, ו"דווקא לאחור". בנוסף, בחלק מהתצהירים מסרו נחקרים כי החוקרים נהגו לצאת מחדר החקירות למשך שעות ולהשאיר אותם כבולים לכיסאות בלא שייחקרו כלל, כלומר אפילו בלא ניסיון להסוות את הכבילה בתירוץ ה"שמירה על בטחון החוקרים". כך למשל מסר מוחמד אל-היימוני בתצהירו:

הנני להדגיש כי לאורך כל התקופה שבה נחקרתי, החוקרים השאירו אותי כבול באזיקים בידי וברגלי מאחורי הגב כשעיני היו מכוסות, משך שעות רבות מבלי שיחקרו אותי כלל.⁷⁰

אנשי השב"כ יודעים היטב, כי גם מול הנחקרים המסוכנים ביותר די בנוכחות של שוטר חמוש באלה כדי להבטיח את בטחון החוקרים. ת'אאר אבו סרוה, שנחקר בידי שני קציני צה"ל, מספר כי "הם נתנו לי לשבת אחרי שחיפשו עליי, והסירו את האזיקים מעליי."⁷¹

אלא שלשב"כ יש סיבות אחרות לכבול את העצירים באזיקים. הם משמשים אמצעי-עזר להכאבה אטית ומצטברת, למניעת שינה, להצבת הנחקר בתנוחות שונות ומשונות, להכאבה מהירה על-ידי דריכה על האזיקים והידוקם - בקיצור: ככלי עינויים.

68. תצהיר, מס' 9, פסקאות 5-2, בהתאמה.

69. בג"ץ 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ממשלת ישראל, פסיקה מיום 6.9.1999, פסקה 26.

70. תצהיר, מס' 30, פסקה 7. ור' גם בתצהירו של סוהייב דראגמה, לעיל, ובתצהירו של מוחמד מוחמד, להלן.

71. עדות, מס' 5.

חקירה "ללא פגם" על-פי היועץ המשפטי לממשלה

מדחת טארק מוחמד, תושב עיסאווייה שבמזרח-ירושלים, נעצר בבאר-שבע בסוף אוגוסט 2001, ונחקר במגרש הרוסים. בתצהיר שגבתה ממנו עו"ד חנאן ח'טיב מהוועד ב-4.11.2001, הוא תיאר מסכת קשה של עינויים. להלן קטעים מתצהירו:

[החוקרים] שאלוני על מטרת ביקורי בבאר-שבע. הודעתי להם שהנני שומר על זכות השתיקה. ואז החוקרים אמרו לי: מה אתה חושב עצמך אריה דרעי, ערבי מסריח. "קיללו אותי, את אמי ואת אחותי. חקירתי לוותה באיומים. אחד החוקרים אמר לי: "המחיר שלך הינו כדור 5.6 ותחוסל." "אדם" היכה אותי חזק, נתן לי אגרופים וסטירות לחי חזקות על הפנים. כתוצאה מכך נשברה לי [סתימה ב]שן.

הושבתי על כיסא בהיותי כבול באזיקים... החוקר "אדם" ישב מאחורי ו"ניר" ישב לפניי. סובבו את הגוף שלי כך שגבי היה באוויר ללא המשענת שלרוחב הכיסא. "ניר" לחץ על חזי בעוצמה, כך שגבי היה באלכסון. כשראשי היה יורד כלפי הרצפה ספגתי מכות חזקות מ"אדם" שהיה מאחוריי. זה נמשך לסירוגין למשך כיומיים. הרגשתי כאבי תופת. תוך כדי כך הייתי מזיע, בחדר היה קר, גופי רועד, התייבשתי.

שיטת ה"כיפוף"

השב"כ מרבה להשתמש בשיטת ה"כיפוף", המתוארת בתצהירו של מוחמד, ומקורות רשמיים אף הודו בקיומה. השיטה משלבת לעתים קרובות תנוחה מכאיבה ביותר ומכות. להלן שלושה תיאורים נוספים של השיטה.

נידאל אל-ג'ניידי, תושב חברון, נעצר בדצמבר 2001 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים:

במהלך חקירתי "קפטן איתי" נתן לי מכות בפנים, ו"כהן" הרביץ לי, וגם חוקרים אחרים.

קשרו אותי לכיסא בתנוחה מאוד מכאיבה, כמו "תלייה", כך שהגב שלי היה תלוי באוויר, מתוח לאחור, ולא נתמך על-ידי גב הכיסא. אני צעקתי והתחננתי עם החוקרים לשחרר אותי מהתנוחה המכאיבה אבל הדבר לא נעשה.⁷²

ג'ורג' קורט, תושב רמאללה, נחקר באוקטובר 2002 במגרש הרוסים בירושלים:

אחר כך [החוקר] איתי שם אותי על כיסא, וכפף גבי אחורה, וגזאל [חוקר אחר] היה תופס את רגלי, והיו מעקמים את גבי אחורה. איתי היה תופס אותי בגרון ומכופף את גבי לאחור ודוחף, וגבי היה כואב לי ורעדתי...⁷³

רוחי סלאמה נעצר ב-31.1.2003 באזור נצרת והועבר למשטרת נצרת, שם הוכה קשות בידי חוקרים שזהותם אינה ברורה לנו. משם הועבר למתקן החקירות של השב"כ בקישון. להלן תיאורו את שיטת ה"כיפוף":

חקרו אותי שני חוקרים ברציפות במשך כל סוף השבוע עד ליום ראשון בלי לתת לי לישון, וכל הזמן הזה הייתי בישיבה על כיסא בצורה אלכסונית כשידי באזיקים מאחורי גבי וקשורות באזיקים לרגלי כך שגבי נוטה בצורה קמורה לאחור, וכל הזמן קיבלתי מכות בבטן ובפרצוף.⁷⁴

72. תצהיר, מס' 18, פסקאות 4-2, בהתאמה.

73. תצהיר, מס' 73, פסקה 5.

74. תצהיר, מס' 55, פסקה 21.

כתוצאה מהמכות שספגתי ומהעינויים שעברתי, ובגבור כאבי עליי, הודיתי, וזאת בתאריך 29.8.2001... וחתמתי על הודאת שוטר, ורק אז לקחו אותי למרפאה. הרופא נתן לי... אינפוזיה וגם תרופות.

מאוחר יותר שוב הוחזרתי לחדר החקירה. הושבתי שוב על כיסא אזוק בידיים וברגליים כשידיי לאחור ואזיק אחר קשור לכיסא והכיסא מחובר לרצפה. היה מזגן קר בחדר החקירה. לא חקרו אותי חקירה עניינית. השאירו אותי שעות ארוכות לבד ללא חקירה. חוקרים היו באים ומדלת החדר אומרים: "נו, אתה רוצה לסיים?" הרגשתי שאיני ישן בכלל. לא יכולתי להעריך את הזמן. זה היה למשך כ-10 ימים או יותר. אחר-כך שעות החקירה צומצמו...⁷⁵

בתשובה למכתב תלונה ששלח הוועד כתבה עו"ד טליה ששון מפרקליטות המדינה, בין היתר:

תלונת מר מדחאת טארק נבדקה על ידי המבת"ן [ה"ממונה על בדיקת תלונות נחקרים" - ר' בפרק 4] ביסודיות. לצורך הבדיקה עיין בכל המסמכים הרלוונטיים לאופן ביצוע החקירה, קיבל לידי חומר רפואי בהתאם להסכמת המתלונן. לאחר שטענות המתלונן נבחנו אחת לאחת, ולאחר שחוקריו תושאלו אף הם ביחס לדברים שמסר בתלונתו, הגיע היועץ המשפטי לממשלה למסקנה כי לא נפל פגם בהתנהגות החוקרים כלפי המתלונן ולפיכך אין מקום לנקוט בצעד משפטי כלשהו.

אשר על כן, אף שאני מודה לך על פנייתך אלינו, הננו דוחים את התלונה.⁷⁶

המכתב לא כולל הכחשה ולו של טענה אחת מטענותיו העובדתיות של טארק מוחמד. בשל כך שאלה מנכ"ל הוועד במכתב נוסף, האם התנהגות החוקרים כפי שתוארה בתצהירו של מוחמד אכן ראויה לתואר "ללא פגם", או שמא העלתה חקירת הפרקליטות ממצאים עובדתיים הסותרים את התיאור שבתצהיר. למכתב זה, שנשלח ב-6.10.2002, טרם התקבלה תשובה.

ברשות הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מידע ממקורות אחרים המאשר כי חקירתו "ללא פגם" של מוחמד אכן כללה עינויים קשים, כעולה מתצהירו.

75. תצהיר, מס' 45, פסקאות 6, 9-12, בהתאמה.

76. מכתב מס' 2129 - 0087 - 2002 מעו"ד טליה ששון, מנהלת המחלקה לתפקידים מיוחדים בפרקליטות המדינה, למנכ"ל הוועד, חנה פרידמן, מיום 1.10.2002.

ג. מקרה לדוגמה - חקירתו בעיניים של אמין גלבאן

1. מעצר, חקירה, "אמצעי חקירה"

אמין אברהמים גלבאן, תושב עזה, נעצר בשוֹבו ממצרים ב-11.1.2002 ונחקר בכלא השקמה. להלן, במלואו, החלק הראשון של תצהירו, המתאר את המעצר והחקירה.

1. נעצרתי בתאריך 11.1.2002. הייתי בביקור במצרים ורציתי להיכנס לעזה דרך מעבר רפיח. עצרו אותי שם החיילים בגבול, שמו לי אזיקים בידיים וכיסו על העיניים ולקחו אותי משם למחנה קרוב, אני לא יודע מה שמו. שם הייתי כמה שעות, עד שעה 12:00-1:00 בלילה כשאני כל הזמן עם אזיקים וזרוק בקור בחוץ, וכל הזמן איים עליי החייל ששמר עליי שירצח אותי ושיירה בי. לאחר-מכן בשעה 1:00 בלילה הועברתי למתקן חקירות השב"כ בכלא השקמה באשקלון, ומייד הוכנסתי לחדר חקירות, וחקר אותי חוקר בשם אבנר כשאני עם אזיקים הדוקים מאוד בידיים כשידיי מאחורי גבי וקשורות לכיסא קטן שהושיבו אותי עליו. החוקר ביקש שאני אודה ואם לא הוא יראה לי את הגיהינום, ואז התחיל לתת לי סטירות ובעיטות ודחיפות וטלטולים, וירק לי כמה פעמים בפרצוף ואיים להשתין עליי, וכל זה כשאני כל הזמן עם אזיקים וקשור לכיסא. החקירה הזו נמשכה יומיים, שישי שבת, בלי שום הפסקה ובלי שנתנו לי לישון או אפילו לאכול.
2. לאחר-מכן, ללא הפסקה, הוחלף החוקר על-ידי עשרה חוקרים שנכנסו לחדר והתחילו לצעוק ולדחוף אותי. בשלב מסוים העמידו אותי על הרגליים והתחילו לתת לי בעיטות וסטירות בכל הגוף, וקרעו מעליי את בגדיי ואיימו שאם לא אודה הם יאנסו אותי וישפילו אותי מינית. זה נמשך עוד יום נוסף, ואז נתנו לי מנוחה של כמה שעות. ישנתי קצת ואכלתי. השמות [הכוונה לכינויים] של החוקרים שחקרו אותי הם: שאוקי, אוסקר, פטריק, ציון, יואב, באסם, אמיר, אבו האדי וקייס.
3. החקירות נמשכו במתכונת זאת במשך 86 ימים, כשאני נמצא כל הזמן במתקן השב"כ בשקמה, ובתא בודד. הם ניסו ללחוץ עליי בכך שהיו מראים לי את תמונות אחי יאסר שהיה עצור גם הוא באשקלון כשהוא בוכה מרוב עינוי, והיו מראים לי אותו כאשר היו מכים אותו, ואיימו שאם לא אודה הם יביאו את כל משפחתי. וכך אכן היה: אחרי 50-60 יום מתחילת החקירה הם עצרו את אחי השלישי האני, ושני אחיי האני ויאסר היו במתקן השב"כ באשקלון. האני נשפט למאסר של 9 חודשים ויאסר ל-01 חודשים ובינתיים הם כבר שוחררו.
4. כמו שאמרתי, בכל זמן החקירה (68 ימים) הייתי בבידוד בתא מס' 3 שהוא תא מאוד קריר. כל פעם שהוציאו אותי לחקירה, וזה היה מדי יום, כשחזרתי לתא הייתי מוצא שהשתינו לי בכוס המשמשת לשתיית מים, ושזרקו לי לכלוך ואשפה בתוך החדר ועל המזרן שאני ישן עליו.

5. במהלך החקירות הרבה פעמים היו חוקרים אותי במשך כמה ימים בלי שיטנו לי לישון.

6. אחרי 86 ימים של חקירה הוציאו אותי ממתקן השב"כ למעצר ההמתנה בשקמה...⁷⁷

2. ניתוק מהעולם החיצון

עם מעצרו של גלבאן הוציא השב"כ צו האוסר על ביקור עורך-דין אצלו למשך 11 הימים הראשונים של החקירה. נזכיר כי עצירים הנחקרים בידי השב"כ אינם זכאים לביקורי משפחות. ב-22.1.2002 הותר לעו"ד רמי וכילה ביקור בן 15 דקות אצל גלבאן. גלבאן סיפר לעו"ד וכילה בקצרה על הטלטולים, האיומים והחקירות הממושכות. בו-ביום חודש צו המניעה עד ליום 29.1.2002; הצו חודש שוב עד ליום 4.2.2002. ביום זה מסר עו"ד אבי ליכט ממחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה, למשרדה של עו"ד לאה צמל, שפעלה בעניין זה מטעם הוועד, כי הצו הוארך בעוד שלושה ימים, דהיינו עד 7.2.2002.

3. בג"ץ מאשר את הניתוק מהעולם החיצון

ב-5.2.2002 עתרה עו"ד צמל לבג"ץ בבקשה כי יורה למשטרת ישראל ולשב"כ להסביר מדוע אינם מאפשרים לגלבאן "להיפגש עם עו"ד [על-מנת] לראינו, להעמידו על זכויותיו המשפטיות ולגבות את תלונותיו וליתן לו הגנה משפטית."⁷⁸ כסעד ביניים נתבקש בית-המשפט להורות על אי חידוש הצו למניעת המפגש עד למיצוי ההליכים בעתירה.

בכך דומה עתירה זו ללמעלה מ-120 עתירות אחרות להסרת צו המונע מפגש בין עצירים בחקירת שב"כ לעורכי-דינם, שהוגשו כאמור מטעם הוועד בשנתיים וחצי האחרונות. אלא שהעתירה הזכירה גם את העינויים שעבר גלבאן, ובכלל זה את ה"טלטולים".

למחרת, ב-6.2.2002, דן בג"ץ בעתירה ופסק את דינו. פסק-הדין תוקן ב-11.3.2002, על-מנת שייכללו בו גם דברי נציגת הפרקליטות באשר לטענות בדבר עינויים. להלן פסק-הדין (המתוקן) במלואו:

77. תצהיר, מס' 19.

78. בג"ץ 20/1011 אמינ אברהים מוחמד גלבאן והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' משטרת ישראל ושב"כ, עתירה למתן צו על תנאי, 5.2.2002, פתיח.

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 1101/02

בפני: כבוד השופט א' מצא
כבוד השופט י' אנגלרד
כבוד השופטת מ' נאור

העותרים: 1. אמין אברהים מוחמד גלבאן
2. הוועד הציבורי נגד עינויים

נגד

המשיבים: 1. משטרת ישראל
2. שירות הביטחון הכללי

עתירה למתן צו-על-תנאי

תאריך הישיבה: כ"ד בשבט התשס"ב (6.2.02)
בשם העותרים: עו"ד לביב חביב
בשם המשיבים: עו"ד דינה זילבר

עו"ד זילבר: חקירת העותר נערכת בדרכים מותרות על-פי הדין. טענות העותר ביחס לעבר מוכחשות, ובידו כמובן להגיש תלונה. ביחס להווה אני מצהירה, כי בחקירת העותר אין עושים שימוש באמצעי לחץ, פיזיים או נפשיים. תוקף הצו למניעת פגישה הוא עד מחר, וטרם הוחלט אם יחודש. בידי חומר חסוי שיש בו תמיכה לטענתי כי המניעה נובעת משיקולים הכרוכים בצורכי החקירה ובצורכי הביטחון.
עו"ד חביב: אני מסכים שבית המשפט יעיין בחומר החסוי בדלתיים סגורות ובהיעדרי.

פסק-דין

בהסכמת בא-כוח העותרים עיין בית המשפט בדלתיים סגורות בחומר חסוי שהוצג לפניו על-ידי נציג שירות הביטחון הכללי. מסקנתנו היא כי בחומר המצוי יש משום ראייה משכנעת לכך, שהצו המונע מן העותר 1 מלהיפגש עם עורך-דין, אכן מתחייב מצורכי חקירתו של העותר 1 לעת הזאת ומשיקולי השמירה על ביטחון המדינה.
משהבאנו את מסקנתנו לידיעת בא-כוח העותרים, הודיענו כי העותרים חוזרים בהם מן העתירה.

העתירה נדחית.

ניתן ביום כ"ד בשבט תשס"ב (6.2.02).
תוקן היום, כ"ז באדר תשס"ב (11.3.02).

בג"ץ אישר אפוא, כדרכו בכל פסקי-הדין שיצאו מלפניו בנוגע למניעת מפגש של עציר פלסטיני עם עורך-דינו, את המשך שהייתו של גלבאן בניתוק מוחלט מהעולם החיצון, למשך לפחות 16 ימים. זאת לאחר שכבר היה נתון לתקופה בת 11 ימים של ניתוק כזה. במלים אחרות, בג"ץ אישר תקופה של 27 ימים ללא מפגש עם עורך-דין, להוציא 15 דקות.

ראוי לציין גם כי "משכית" העתירה בידי עו"ד חביב היתה לאור "מסקנת" השופטים ונועדה למנוע את דחיית העתירה, דבר שעלול היה לגרור הוצאות כספיות. אין בה, כמובן, משום הסכמה מצד העותרים כי מניעת המפגש היתה מוצדקת. בכל המקרים שבהם לא "משכו" העותרים עתירה בנושא מניעת מפגש - וגם בחלק מהמקרים שהעתירה "נמשכה" (מסיבות דומות) - דחה בג"ץ את העתירות.⁷⁹ כאמור לא נתקבלה בשנים האחרונות ולו עתירה אחת לבטל צו למניעת מפגש של פלסטיני בחקירת שב"כ עם עורך-דינו.

4. היו או לא היו טלטולים?

ב-31 בפברואר 2002 הפנתה ח"כ תמר גוז'נסקי שאילתא לראש הממשלה בעניין חקירתו של גלבאן, ובה התייחסה לטענותיו בדבר עינויים וביקשה, ספציפית, לדעת האם אכן בוצעו "טלטולים" בחקירתו.

ב-6 במארס 2002 השיב השר דני נווה במליאת הכנסת לשאילתא לאמור:⁸⁰

תושב עזה שאליו מתייחסת חברת הכנסת גוז'נסקי נחקר בגין קשרים ופעילות בארגון טרור. חקירתו נעשתה בדומה לכלל חקירות השב"כ, כפי שצייתי גם בשאילתא הקודמת, על-פי החלטת בג"ץ מיום 6 בספטמבר 1999. עם זאת שמור לו לאותו תושב עזה, או למי מטעמו, הזכות להתלונן בפני המחלקה לבדיקת תלונות נחקרים בפרקליטות המדינה,⁸¹ אם הוא חושב שיש מקום לתלונה מן הסוג הזה.

חה"כ גוז'נסקי ניסתה שוב לקבל את פיסת המידע שביקשה:

... אני שאלתי עובדתית... אני שואלת האם בכלל נעשה שימוש בשיטת ה"טלטולים", עם היתר או בלי, ואדוני לא השיב לי על השאלה הפשוטה אם בוצעו "טלטולים" בחקירתו של הנ"ל ובחקירות אחרות.

79. ר' למשל בפסקי-הדין הבאים, מהתקופה האחרונה, בעניין מניעת פגישה עם עורך-דין, שבכולן נדחו העתירות: בג"ץ 20/6111 נד"ם אבו חלף נ' שירות ביטחון כללי, פסק-דין מיום 29.12.2002 (העותרים חזרו בהם); בג"ץ 30/6904 מחמד ג'מיל עא-ע'אני חמאד נ' שר הביטחון ושירות הביטחון הכללי, פסק-דין מיום 8.5.2003 (העותרים חזרו בהם); בג"ץ 30/9024 עמאד חליל עאיש אבו חור נ' שר הביטחון ושירות הביטחון הכללי, פסק-דין מיום 14.5.2003 (העותרים לא חזרו בהם); בג"ץ 30/0124 מחמד רבחי חוסין צלאח נ' שר הביטחון ושירות הביטחון הכללי, פסק-דין מיום 14.5.2003 (העותרים חזרו בהם); בג"ץ 30/1124 מחמד יוסף אסחאק ברקאן נ' שר הביטחון ושירות הביטחון הכללי, פסק-דין מיום 14.5.2003 (העותרים לא חזרו בהם).

80. הכנסת ה-15, ישיבה רצ"א, 6.3.2002, תשובת השר דני נווה לשאילתא מס' 3074.
81. נעיר כי לא קיימת בפרקליטות המדינה - או בכל משרד ממשלתי אחר - מחלקה כזו. על הליכי הטיפול בתלונות נחקרים ר' בהמשך פרק זה.

השר נווה השיב:

חברת הכנסת גוז'נסקי, לצערי הרב אני לא יכול להיות יותר ספציפי מכפי שהשבתני קודם לכן. [...] אני לא יכול לומר לך, משום שזה סוג הדברים שאני לא חושב שיהיה נכון לפרוט או לפרוס מעל במת הכנסת, בדיוק איזה סוג אמצעי של חקירה ביצע השב"כ כלפי אדם שחשוד בפעילות טרוריסטית.

אלא שבמקרה של גלבאן, ניתנה כאמור תשובה רשמית ופומבית מטעם פרקליטות המדינה, ולפיה "טענות העותר ביחס לעבר מוכחות" - כלומר לא היו טלטולים. תשובה זו נתפרסמה בפסק-הדין של בג"ץ, ונמצאת באתר האינטרנט של בית-המשפט.⁸² מכאן שלא הייתה לשר נווה כל מניעה - "ביטחונית" או אחרת - "לפרוט או לפרוס" את העובדות במקרה זה, משום שהמדינה כבר הצהירה כי גלבאן לא טולטל, בפני בג"ץ וקבל עם ועולם.

*

ישראל הרשמית דיברה אפוא, בענין עינויי של גלבאן, בשתי לשונות. באחת הוכחו העינויים, ובכלל זה "טלטולים", מכל וכול, בשנייה הוטל מעטה של סודיות ביטחונית על אותם "אמצעי החקירה" שהפרקליטות הכחישה את קיומם. הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל התלונן על המקרה בפני פרקליטות המדינה ב-29.1.2002. ב-3.2.2002 כתבה עו"ד טליה ששון מפרקליטות המדינה לוועד כי הנושא הועבר לבדיקת המבט"ן. מאז, חרף העובדה שחלפה למעלה משנה, לא העבירה הפרקליטות, נכון לתחילת יוני 2003, את תוצאות הבדיקה לוועד.

קשה להימנע מהמסקנה כי, בהנחה שהשר נווה ידע את העובדות, אכן היה לו מה להסתיר. על-סמך החומר שהובא לעיל, והדמיון בין תיאוריו של גלבאן לאלה של נחקרים רבים אחרים, קשה גם להימנע מהמסקנה כי, חרף הקביעות החד-משמעיות של נציגת הפרקליטות, גלבאן אכן עונה בחקירתו, כמפורט בתצהירים שמסר. העינויים, שנמשכו על-פני שבועות רבים, כללו "טלטולים", מכות, השפלות קשות, איומים, מניעת שינה ומזון, כבילה ממושכת באזיקים הדוקים לכיסא קטן וחשיפה לקור. הניתוק הממושך מהעולם החיצון, שבג"ץ איפשר ואישר, הרחיקו את מעניו של גלבאן מעיניים בוחנות וביקורתיות, ובה-בעת היוו אמצעי נוסף ללחוץ עליו ולגרום לו סבל.

5. האם אלה עינויים? השוואה עם מקרה שנדון בבית-הדין האירופי לזכויות האדם

בהגדרת "עינויים" בסעיף 1 (1) לאמנת האו"ם נגד עינויים ארבעה יסודות:

- יסוד הכוונה: המעשה (גרימת סבל וכאב) היה מכוון;
- יסוד הכאב והסבל: המעשה גרם לקורבן כאב או סבל חמור, בין פיזי ובין נפשי;
- יסוד המטרה: המעשה נעשה לשם השגת מטרה - ובכלל זה מידע או הודאה מהקורבן;
- יסוד המעורבות הרשמית: המעשה נעשה בידי אנשי רשות, ולמצער בהסכמת השלטונות או תוך העלמת-עין מצידם.

אחמד סלמוני נעצר ב-25.11.1992 בידי בלשים של משטרת פריס בחשד למעורבות בסחר בסמים. חקירתו לוותה באלימות ובהשפלה. סלמוני פנה לבית-הדין האירופי לזכויות האדם והתלונן, בין השאר, כי עונה. להלן תיאור החקירה מפי סלמוני. נציין כי על-פי פסיקת בית-הדין האירופי,⁸³ תיאור זה תואם את העובדות.⁸⁴

אחרי שחיפשו על גופי... התחילה החקירה. אחד מהשוטרים, שנראה כמי שהיה המפקד, הכריח אותי לכרוע על הרצפה והתחיל למשוך את שערי, והשני היכה אותי במקל שנראה כמו מחבט בייסבול. אחר-כך הוא המשיך להכות אותי בראש עם המחבט. גם שלושת השוטרים האחרים היו מעורבים באופן בפעיל, הם דחפו אותי וחלק מהם עמדו על רגליי ומחצו אותן. [...]

ב-62 בנובמבר 2991 [למחרת] חקרו אותי שוב כמה שוטרים - שלושה או ארבעה - באותה שעה. נדמה לי שזה היה ב-10:00 בבוקר. בחקירה זו הם משכו אותי בשיער, היכו אותי באגרופים ובאמצעות מקל. באותו ערב... חקרו אותי שוב שישה שוטרים, שהיו אלימים במיוחד כלפיי. היכו אותי באגרופים, במחבט בייסבול ובאלה. הם המשיכו לתקוף אותי עד 1:00 בבוקר. אני חושב שסדרת ההתעללויות התחילה בערך ב-7:00 בערב. בשלב מסוים הם הכריחו אותי ללכת למסדרון ושם שוטר שאני חושב שהיה המפקד תפס אותי בשיער והכריח אותי לרוץ לאורך המסדרון, כאשר האחרים התמקמו בשני הצדדים והכשילו והפילו אותי.

83. Selmouni v. France, European Court of Human Rights, judgment of 28 July 1999, **Reports** 1999-V. למקרה אחר, שנדון בבית-הדין הבינלאומי לעניין רואנדה, ואשר בו הורשע אדם בעינויים משום שהיה אחראי למכות ואיומים שנגקטו נגד אנשים רבים, ר'

Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, **Case No. ICTR-96-4-T**, judgment of 2 September 1998. נציין כי אקאייסו הורשע - בנפרד - גם בשורה ארוכה של פשעים אחרים, ובהם אונס והשמדת-עם.
84. עניין סלמוני, פסקאות 102-103.

אחר-כך לקחו אותי למשרד שבו ישבה אישה והכריחו אותי לכרוע. הם משכו בשערי ואמרו לאישה: "תסתכלי, עוד מעט תשמעי מישהו מזמר." [...] לאחר-מכן נלקחתי למסדרון, ושם אחד השוטרים הוציא את אבר-המין שלו והתקרב אליי ואמר: "תראה, תמצוץ את זה"; בשלב זה הייתי על ברכיי. אני סירבתי, וסגרת את הפה, כי הוא קירב את אבר-המין שלו לשפתיים שלי. כשסירבתי, השוטר השתין עליי, על-פי העצה של אחד מחבריי. לאחר-מכן לקחו אותי למשרד ואיימו לגרום לי כוויות אם לא אדבר. כשסירבתי, הם הציתו שני מבערים שהיו מחוברים לבקבוקי גז קטנים. הכריחו אותי לשבת ושמו את המבערים בערך מטר מרגליי, שהיו יחפות. תוך כדי כך היו מכים אותי. אחרי ההתעללות הזאת, הם לקחו מזרק ואיימו להזריק לי את מה שבתוכו. כשראיתי את זה, קרעתי את שרוול חולצתי ואמרתי: "קדימה, שתעזו." כפי ששיערת, הם לא מימשו את האיום. התגובה שלי גרמה לגל נוסף של אלימות מצד השוטרים.⁸⁵

באמנה האירופית לזכויות האדם אין הגדרה ספציפית של עינויים, ובית-הדין האירופי לזכויות האדם, שדן בעניין ב-1999, בחן בין היתר את שאלת חומרתו של הסבל שנגרם לסלמוני - בהקשר של השאלה האם עונה - לאור הגדרת המושג "עינויים" באמנת האו"ם נגד עינויים.⁸⁶ ממשלת צרפת טענה בנושא זה, כי גם אם נגרם לסלמוני סבל, אין הוא מגיע בחומרתו לדרגה המצדיקה קביעה כי עונה. אך בית-הדין פסק כי

דרכי האלימות הפיזית והנפשית שננקטו נגד העותר, בראייתן כמכלול אחד, גרמו סבל וכאב "חמורים", והיו רציניות ואכזריות במיוחד. יש לראות בהתנהגות כזאת מעשים של עינויים כהוראתם בסעיף 3 לאמנה.⁸⁷

אין חולק על כך שבמקרה של גלבאן - כמו בזה של סלמוני - התקיימו היסודות האחרים של הגדרת המושג "עינויים": מדובר באנשי רשות שנקטו אלימות והשפלות במכוון, ולמטרה של השגת מידע או הודאה. נותר עניין חומרתם של האמצעים שננקטו, והכאב והסבל שנגרמו בעטיים.

להלן השוואה בין האמצעים שהופעלו בחקירותיהם של סלמוני וגלבאן:

85. שם, פסקה 24, המצטטת את אימרתו של סלמוני בפני קצין משטרה בכלא Fleury-Mérogis ב-1.12.1992.

86. ר' שם, פסקאות 97-105.

87. שם, פסקה 105. סעיף זה קובע: "לא יהיה אדם נתון לעינויים ולא ליחס או עונש בלתי אנושיים או משפילים."

אמצעי חקירה	עניין סלמוני	עניין גלבאן
אלימות ישירה	מכות באגרופים, במחבט בייסבול ובאלה; משיכת השיער; הרצתו לאורך מסדרון והכשלתו; דריכה על רגליו	סטירות, בעיטות, דחיפות; טלטולים
אמצעי הכאבה אחרים	-	קשירתו לכיסא קטן כשהידיים אזוקות לאחור למשך עד שלוש יממות ברציפות; אזיקים הדוקים
השפלה	הכרחתו לכרוע לפני אישה שנאמר לה: "עוד מעט תשמעי מישהו מזמר"; שוטר קירב את אבר-מינו לפיו; השתין עליו	יריקות בפרצוף; השתנה בכוס המשמשת לו לשתייה; זריקת לכלוך ואשפה לתוך התא
איומים	איום בכוויות, באמצעות קירוב מבערים לגופו; איום במזרק	איום בהשתנה, באונס, ב"גיהינום"; הצגת תמונות ובהן אחיו בוכה מעינויים ואיום בהבאת בני משפחתו האחרים
מניעת שינה	חקירה לילית אחת (עד 1 אחר חצות)	לסירוגין למשך 86 ימים, עד שלוש יממות רצופות בפעם אחת
מניעת מזון	-	למשך שלוש יממות
בידוד וניתוק מהעולם החיצון	אין. [הובא בפני שופט למחרת מעצרו, ללא כל מניעה של מפגש עם עו"ד] ⁸⁸	מניעת מפגש עם עו"ד ל-11 יום, מפגש בן 15 דקות ולאחריו מניעה ל-61 ימים נוספים; החזקה בבידוד למשך 86 ימים
אמצעים אחרים	-	חשיפה לקור (בתא)
משך הפעלת האמצעים	שלושה אירועים של הפעלת אלימות והשפלות, הארוך שבהם נמשך 6 שעות	לסירוגין במשך 86 ימים, עם תקופות חקירה אינטנסיביות של עד שלוש יממות

88. בהמשך אימרתו, שצוטטה לעיל, מצהיר סלמוני כי הודיע לעורך-דינו על ההתעללות שעבר. האימרה נמסרה כאמור שישה ימים לאחר המעצר.

נציין תחילה כי סלמוני נבדק בידי רופאים שאינם כפופים למשטרה מספר פעמים, החל מיום לאחר מעצרו, דבר שאיפשר לבית-הדין להיווכח בנכונות טענותיו.⁸⁹ בניגוד לכך, מערכת החשאיות והבידוד העוטפת את השב"כ אינה מאפשרת להעריך את חומרת האלימות בהסתמך על בדיקה רפואית מהירה ועצמאית. מכל מקום, בשני המקרים אין מדובר, ככל הנראה, בנזק פיזי ארוך-טווח.⁹⁰

"בית-הדין שב ומדגיש כי סעיף 3 [האוסר על עינויים] מגלם את אחד הערכים הבסיסיים של חברה דמוקרטית. אפילו במצבים הקשים ביותר, כגון מלחמה בטרור ובפשע מאורגן, האמנה אוסרת באופן מוחלט עינויים או יחס או ענישה בלתי אנושיים או משפילים. בניגוד לרוב ההוראות המהותיות של האמנה... סעיף 3 אינו מתיר יוצאים-מן-הכלל או גריעה... אפילו במקרה של מצב-חירום ציבורי המאיים על חיי האומה."

פסקה 95 לפסק-הדין בעניין סלמוני.

בלי לנסות אפוא להיכנס להשוואה מדוקדקת - ומיותרת - של עוצמת הסבל בשני המקרים, די אם נאמר כי בשניהם הופעלה אלימות קשה. במקרה של סלמוני זו לוותה בהשפלה חמורה ובאיומים, ובזה של גלבאן בהשפלה - אולי חמורה פחות - אך גם באיומים מוחשיים ו"אמינים", תוך ניצול בני משפחה עצורים. גם לו הנחנו, לצורך משנה זהירות, כי האלימות וההשפלה שעבר סלמוני היו קשות או אינטנסיביות יותר, הרי "מגוון" האמצעים הרחב יותר שהופעל כלפי גלבאן והצטברותם, ובכללם כבילה מכאיבה ומניעת שינה, והעובדה כי אלה הופעלו לתקופה ארוכה פי-כמה, יוצרים לפחות "איזון", וניתן לקבוע בביטחון כי נגד השניים הופעלו אמצעים בסדר-גודל דומה של אכזריות וחומרה.

במלים אחרות: גלבאן, כמו סלמוני, עבר עינויים כהוראת מושג זה במשפט הבינלאומי בכלל, ובאמנת האו"ם נגד עינויים והאמנה האירופית לזכויות האדם כפרט. מכיוון שהמקרה של גלבאן אינו יוצא דופן בחומרתו - כפי שהדבר משתקף ממקרים אחרים שהובאו כאן - ניתן לקבוע כי השב"כ הוא גוף ממשלתי המשתמש בעינויים, חוקריו הם מענים, ומתקני החקירות שלו הם מרתפי עינויים.

שופטי בג"ץ, הטוענים לא אחת כי פסיקותיהם מתיישבות עם המשפט הבינלאומי, עומדים כעת בפני מצב שבו במדינת ישראל מתרחשים עינויים מדי יום ביומו בעקבות פסיקה שלהם.

89. ר' שם, פסקאות 20-11.

90. ב. 2.12.1992, כלומר שבעה ימים לאחר תחילת המעצר, קבע רופא כי סלמוני "מחלים היטב מפציעותיו".

4. חותמות הגומי של השב"כ: בג"ץ, היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה

במדינה מודרנית כישראל אין עיניים בחומרה כזו ובהיקף כזה יכולים להתקיים בחלל ריק. מכיוון שמדובר בפשעים חמורים על-פי המשפט הבינלאומי, ולכאורה גם על-פי המשפט המקומי, ניתן היה לצפות לפעולה נחרצת של הרשויות - ובראשן הרשות המשפטית, בהנהגת בג"ץ, וזו הממונה על אכיפת החוק - בהנהגת הפרקליטות והיועץ המשפטי לממשלה, למען הסר את הנגע.

למרבה הצער, במקום זאת חברו שלושה גופים אלה לספק למעני השב"כ שתי מערכות הגנה יעילות להפליא, החיוניות לקיום פעילות העיניים רחבת-ההיקף והנצחתה.

פסיקת בג"ץ ב-1999 היתה שיאו של מאבק ממושך שניהלו הוועד הציבורי נגד עיניים בישראל וארגונים אחרים, ואין כוונתנו להקל בהישג זה. הפסיקה היוותה צעד משמעותי ואמיץ בכיוון הנכון. עם זאת, הפגמים בפסיקת בג"ץ, שעליהם הצבענו בעבר,⁹¹ נחשפים עתה במלוא חריפותם. בג"ץ נכשל בכך שלא אסר על עיניים והתעללויות באופן מוחלט, והשאיר על כנה את התפישה המשפטית - והמוסרית - לפיה חוקר שב"כ רשאי לשקול, ולו גם במקרים קיצוניים, עיניים כאופציה חוקית ולגיטימית.

בנוסף, בג"ץ מאפשר כיום לעיניים להתרחש הרחק ככל-האפשר ולזמן רב ככל-האפשר מעיניהם הבוחנות של עורכי-דין, ובאמצעותם גם של משפחות העצירים, ארגוני זכויות אדם והציבור הרחב; הפרקליטות דואגת, בדרך של הסתמכות על חקירות פנימיות של השב"כ, לדחות כל תלונה על עיניים, והיועץ המשפטי לממשלה מקבל ללא עוררין, ללא-יוצא מהכלל ובסיסונות את טענות ה"פצצה מתקתקת" ו"הגנת הצורך" שמביאים לפניו אנשי השב"כ.

ניצחון עצוב

בעקבות מאבק עקשני שניהלו עורכי-הדין אנדרה רוזנטל ומוסטפא יחיא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, החליטה פרקליטות המדינה כי השב"כ ימסור לידי כל עציר נחקר "דף מידע לעצור" בשפה הערבית, ובו "רשימת זכויות שאתה זכאי להן והגבלות אותן רשאים הממונים על החקירה ובית המעצר להטיל".⁹²

מובן כי עורכי-דינים של עצירים נחקרים יכולים להסביר להם את זכויותיהם באופן מפורט ומקצועי יותר. בהודעה שפרסם הוועד נאמר, בין היתר, כי "דף המידע הוא צעד אחד קדימה, אולם הוא לא תחליף לביקור מייד של עורך-דין אצל עציר שנמצא בחקירה. במובן זה דף המידע הוא הרע במיעוטו."

בנושא זה קבע המדווח המיוחד (Special Rapporteur) של האו"ם לנושא העינויים:

יש לקבוע בחוק הוראות שיבטיחו כי לעצירים תינתן גישה לעורכי-דין בתוך 24 שעות מרגע המעצר.⁹³

"דף המידע" כולל רשימה של "זכויות משפטיות" (ובהן הזכות להימנע מהפללה עצמית), "זכויות הנוגעות לתנאי החזקתך במעצר", "חובות ומגבלות" ו"הוראות כלליות".

קוראי דו"ח זה לא יופתעו לשמוע כי זכות אחת אינה מוזכרת, ולו ברמז: זכותו של כל אדם לחופש מעינויים ומיחס או ענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים בכל נסיבות שהן.

אין מדובר בנטייה של בג"ץ, של הפרקליטות או של היועץ המשפטי להעדיף את האינטרסים של השב"כ, את גרסתו או את פרשנותו המשפטית - מדובר בקבלה אוטומאטית וטוטאלית של עמדת השב"כ, במאה אחוז של המקרים:

92. מדינת ישראל, שירות ביטחון כללי, "דף מידע לעצור". נוסח עברי של דף המידע נשלח לעו"ד רוזנטל ב-51 באפריל 2003 בידי עו"ד שי ניצן, הממונה על ענייני הביטחון במחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה, ונמצא במשרדי הוועד.
93. U.N. Doc. E/CN/4/2003/68, 17 December 2002, para. 26(g).

• **בג"ץ:** כאמור, לא קיבל בג"ץ **ולו אחת** מ-124 העתירות שהגיש הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל כנגד מניעת מפגש של עצירים עם עורכי-דינם.⁹⁴ האפשרות שאנשי השב"כ ואנשי הפרקליטות המייצגים אותם לא שגו בהוצאת צו מניעה - אפילו פעם אחת ויחידה מתוך למעלה מ-120 - אינה סבירה. נותרת האפשרות שבג"ץ סומך על הערכות השב"כ במאת האחוזים. בכל אופן, לא ניתן לכנות אפס מקרים, או אפס אחוזים של פסיקה לטובת עותר במקרים רבים כל-כך, בשם פיקוח שיפוטי.

• **הפרקליטות:** כאמור, למרות שמאז פסיקת בג"ץ - במשך שלוש וחצי שנים - היו כבר מאות מקרים של עינויים והתעללות מצד חוקרי השב"כ; ולמרות שעשרות רבות (אולי כבר מאות) מתוכם היו מקרים "רשמיים" שבהם הודו אנשי השב"כ כי נקטו ב"אמצעי חקירה חריגים", לא העלתה חקירת הפרקליטות, ולו פעם אחת ויחידה, כי חוקר הפעיל אלימות "שלא לצורך" - אפילו לשיטתה של פסיקת בג"ץ, שאיננה מקובלת עלינו. אפילו פעם אחת לא קרה, אם להאמין לפרקליטות, כי חוקר "נסחף" והיכה מי שלא "צריך" היה להכותו, או היכה מישהו מעבר ל"צורך". צה"ל, מג"ב ומשטרת ישראל הודו כולם כי היו מקרים בהם אנשיהם נקטו באלימות שלא כחוק. גם כאן, האפשרות שאנשי השב"כ, בניגוד לכל אלה, הם כולם זכים כשגל וחסונים לחלוטין מטעויות פשוט איננה סבירה. נותרת האפשרות שהבעיה נעוצה בדרך שבה "חוקרת" הפרקליטות תלונות נחקרים: כל תלונה של נחקרי שב"כ נבדקת עבור הפרקליטות בידי סוכן של השב"כ, המכונה ה"מבת"ן - ה"ממונה על בדיקת תלונות נחקרים" בשב"כ. זה מעדיף **תמיד** את גרסת עמיתיו למקצוע על-פני גרסת הנחקר. בכך יצרה הפרקליטות מערכת של טיוח במקום שאמורה להיות בדיקה יסודית ועצמאית.

• **היועץ המשפטי לממשלה:** על-פי פסיקת בג"ץ תפקידו הוא לקבוע מהן ה"נסיבות בהן לא יועמדו לדין חוקרים, אשר לפי הטענה פעלו **במקרה בודד** מתחושה של "צורך"⁹⁵ [ההדגשה שלנו]. ב"הדרכה העצמית" שפרסם בסמוך לפסיקת בג"ץ, קבע ד"ר אליקים רובינשטיין כי "הגנת הצורך נועדה... לחול **במצבים חריגים מאוד**, ואינה יכולה להיכלל בשגרת עבודת החקירות"⁹⁶ [ההדגשה שלנו]. גם גישה זו אינה מקובלת עלינו, באשר היא מאפשרת עינויים והתעללות האסורים באופן מוחלט במשפט הבינלאומי. בכל מקרה, מאז פרסם דברים זהירים אלה, אישר מר רובינשטיין, בדיעבד, עשרות ואולי

94. במקרים אחרים סירב בג"ץ אפילו להורות לשב"כ כי יודיע לעציר הפלסטיני על עצם קיומו הצו המונע פגישה עם עורך-הדין, או על זכויותיו הבסיסיות, כגון זכות השתיקה, וזאת "מטעמי בטחון המדינה". ר' **בג"ץ 00/108 בסאם נתשה והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' בית המשפט הצבאי בארז**, פסק-דין מיום 1.2.2000, בעמ' 2. כך גם **בג"ץ 10/4139 אוסמה עלי שריתח והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' שירות הביטחון הכללי**, פסק-דין מיום 27.11.2001, שבו אסר בג"ץ הן על כך שתימסר הודעה לעציר כי עורך-הדין רוזנטל מונה לייצגו, והן כי תימסר לו הודעה בכתב כי נתונה לו זכות השתיקה, בנימוק שהודעות כאלה יפגעו ב"טובת החקירה" וב"בטחון האזור". עמ' 2, שם.

95. סעיף 38 בפסיקת בג"ץ.
96. היועץ המשפטי לממשלה, **חקירות שב"כ והגנת הצורך - מסגרת לשיקול דעת היועץ המשפטי לממשלה (בעקבות פס"ד בג"ץ)**, ירושלים, 28 באוקטובר 1999, פסקה (2)(ב)(5). המסמך מצוי במשרדי הוועד.

מאות מקרים של עיניים בנימוק ש"הגנת הצורך" חלה על מבצעהם. אף לא במקרה אחד מכל מקרי העיניים, חלקם קשים ביותר, כפי שתואר לעיל, מצא היועץ המשפטי לנכון להעמיד חוקר לדין פלילי - למרת שגם בפני בית-המשפט עשויה לעמוד לו, על-פי פסיקת בג"ץ, "הגנת הצורך".

התוצאה היא הגנה טוטאלית, הרמטית, בלתי עבירה ובלתי מותנית המקיפה את מערכת העיניים של השב"כ ומאפשרת לה להמשיך באין מפריע, באין בודק וחוקר. בג"ץ מאפשר לסוכני השב"כ להחזיק את העציר הפלסטיני המעונה בניתוק מהעולם החיצון כל עוד הם חפצים בכך - להוציא מגע עם גורמים בתוך המערכת, כגון השופטים הצבאיים (ולעתים נציגי הצלב-האדום, המחויבים לפעול אך-ורק בצינורות שקטים). סוכני השב"כ יודעים גם כי אין זה משנה כמה יענו ואת מי - אין זה משנה אף אם יתעלף המעונה, יאושפז בבית-החולים או יתלונן: הבדיקה תיחקר בידי ה"מבת"ן" - עמיתם ואיש-שלומם - ומסקנתו תהיה תמיד אחת: החקירה הייתה "ללא פגם". הפרקליטות מצידה תאשר בכל מקרה ומקרה, ללא יוצא-מן-הכלל, את מסקנות ה"חקירה" של המבת"ן והיועץ המשפטי יקבע תמיד כי הנחקר המעונה היה "פצצה מתקתקת" ועיניו היה, על-כן, מוצדק.

בידי הוועד הציבורי נגד עיניים בישראל לא נמצא, מטבע הדברים, החומר המודיעיני שעל-פיו מגיע היועץ המשפטי לממשלה למסקנותיו. עם זאת, עובדה היא כי אל היועץ המשפטי הגיעו עשרות רבות של תלונות, ובהן מופיעות אותן שיטות עיניים שוב ושוב; עובדה היא כי חלק משיטות אלה מופעלות למשך שעות וימים, בידי יותר מחוקר אחד; עובדה היא גם כי הפעלתן נעשית באישור מראש בידי האחראים על החקירה.⁹⁷ עובדות אלה שוללות את האפשרות שבכל מקרה ומקרה מדובר ב"אימפרוביזציה" של חוקר ב"מקרה בודד" כמתחייב מפסיקת בג"ץ.⁹⁸ קשה להימנע מהמסקנה שטיפולם של פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה בתלונותיהם של נחקרי השב"כ גובל, לכל הפחות, בביזיון פסק-דינו של בג"ץ.

בג"ץ, פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה הפכו, בנושא זה, משומרי החוק ומגיניו לשומרי-הסף בשער מרתפי העיניים של השב"כ.

97. כך על-פי מידע ממקורות רשמיים המצוי בידי הוועד הציבורי נגד עיניים בישראל.
98. ר' פסקאות 36 ו-83 לפסיקה, בהתאמה.

לא כולם מאמינים לשב"כ

מהנתונים שמסרנו לעיל עולה כי בג"ץ מקבל תמיד, וללא עוררין, את המידע שמוסר השב"כ בדבר הצורך בניתוק נחקרים מהעולם החיצון. בניגוד לכך, בתי-משפט בדרגות נמוכות יותר התייחסו, בשני מקרים, בספקנות גלויה למידע שמסר השב"כ.

במאי 2003 זיכה בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו פלסטיני אזרח ישראל, שהואשם בעבירות ביטחוניות, מכל אשמה. זאת אף שהוא הודה בעבירות בפני חוקרי השב"כ. בין השאר קבע בית-המשפט:

טענתו של [חוקר השב"כ] "רוני" כי הנאשם הודיע לפתע: "טוב, עכשיו אני רוצה להודות", כמו גם טענתו כי הוא רשם את דבריו של הנאשם בדיוק כפי שנאמרו, **מעוררים ספק בנוגע לנכונותם.**

חוקרי השב"כ אישרו בעדויותיהם, והדבר אף מוצא את ביטויו בזכ"דים שרשמו, כי **הנאשם הגיע למצב בו הודיע להם שהוא מוכן לחתום על כל דבר שהם ירשמו**, אף כי במקביל המשיך להדגיש שאין לו כל קשר לאשמות המיוחסות לו, כי הוא אוהב את המדינה ולעולם לא יפגע בה.⁹⁹ [ההדגשות שלנו]

במקרה מוקדם יותר, ב-2001, העיר שופט בית-משפט השלום בירושלים, השופט חיים לחוביציקי, בשולי החלטתו בעניין הארכת מעצרו של ג'רארד שומאן, את הדברים הבאים:

בשולי הדברים ייאמר: טוען המשיב, באמצעות ב"כ, כי גם כיום במהלך חקירותיו נוהגים חוקריו לכובלו כשידיו מאחורי גבו. לשאלת עו"ד צמל את נציג המשטרה לעניין זה, השיב הלה כי הדבר נעשה מטעמי בטחון חוקריו. **אני מרשה לעצמי להטיל ספק בנימוק זה.**¹⁰⁰ [ההדגשה שלנו]

99. בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, תפ"ח 1074 מדינת ישראל נ' עאצי מוחסין, הכרעת-דין מיום 28.5.2003, פסקה 86.

100. בית משפט השלום בירושלים, לפני כב' השופט חיים לחוביציקי, מ 007453/01, בעניין **משטרת ישראל נגד שומאן ג'יהאד**, 02/02/2001, החלטה (בעמ' 9). ר' בעניין זה **פרצות בהגנה**, עמ' 32 - 24.

מסקנות והמלצות

עמדתו העקבית של הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל¹⁰¹ - כמו עמדתו של המשפט הבינלאומי - היא כי התקפות מכוונות על אזרחים, ובכללן אלה המתבצעות בידי ארגונים פלסטיניים בישראל ובשטחים, הן בלתי חוקיות בעליל (שלא לומר בלתי מוסריות) ומהוות פשעים נגד האנושות, כהגדרתם, למשל, בחוקת בית-הדין הפלילי הבינלאומי.¹⁰² לעמדה זו שותפים החשובים בארגוני זכויות האדם הבינלאומיים.¹⁰³

אולם הצורך - והחובה - של ישראל להתגונן בפני טרור אכזרי הבז לכל חוק אינם יכולים להיות תירוץ לרמיסת החוק מצידה. ישראל נכשלה קשות בכך שביחסה כלפי עצירים פלסטינים לא הקפידה על התנהגות העומדת באמות המידה של המשפט הבינלאומי, שאותן התחייבה לקיים.

כישלון זה מתבטא הן בהתנהגותם של הכוחות העוצרים, ובראשם חיילי צה"ל, הן של הגורמים החוקרים עצירים פלסטינים, ובראשם השב"כ, והן של הגורמים האמורים לפקח עליהם.

מהתחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עולה, כי הכוחות העוצרים מפעילים אלימות כלפי עצירים חסרי ישע, משפילים אותם ומתעללים אותם בצורות שונות:

- התעללות בבני משפחת העציר;
- אלימות בעת המעצר ובדרך למתקן המעצר;
- כבילה ב"אזיקונים";
- החזקה בתנאי כליאה בלתי אנושיים;
- צורות אחרות של התעללות והשפלה.

אף שארגוני זכויות אדם מתריעים בעקביות על תופעות אלה זה זמן רב, אין שלטונות צה"ל והכוחות האחרים עושים די בכדי לשים להן קץ, ונראה כי כלפי חלק גדול מהמכים ומהמתעללים לא ננקטים צעדים כלשהם. מימדיהן הנרחבים של התופעות מצביעים גם על כך שצה"ל וגופים אחרים אינם שוקדים לחנך את החיילים לכבד את זכויותיהם של העצירים, ולראות בהם בני אדם ולא מטרה לפורקן יצרים ותסכולים.

101. ר' למשל, פרצות בהגנה, סיכום.

102. ר' סעיפים 7(1) ו-7(2)(a) לחוקת בית-הדין,

Articles 7 (1) and (2)(a) of the Rome Statute of the International Criminal Court, adopted on 17 July 1998 (A/CONF.183/9). For text see e.g. the Court's website, <<http://www.icc.int>>.

103. ר' למשל:

Human Rights Watch, Erased in A Moment: Suicide Bombing Attacks against Israeli Civilians, New York: HRW, 2002; Amnesty International, Israel, the Occupied Territories and the Palestinian Authority: Without distinction - attacks on civilians by Palestinian armed groups, July 2002, AI Index: MDE 02/003/2002.

עיקר הדו"ח הוקדש לתיאור הנעשה בחדרי החקירות של השב"כ. גם כאן עולה מהתחקיר תמונה של כישלון רב-מימדים בכל הנוגע להקפדה על הוראותיו הפשוטות בתכלית של המשפט הבינלאומי: אסור לענות עצירים, אסור להתעלל בהם.

מהתחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עולה, כי סוכני השב"כ החוקרים עצירים פלסטינים מענים אותם, משפילים אותם ומתעללים בהם באופן שגרתני, בעיקר בצורות הבאות:

1. אלימות:

- מכות, סטירות, בעיטות, דריכה על האזיקים;
- כיפוף הנחקר והצבתו בתנוחות מכאיבות אחרות;
- הידוק מכוון של אזיקים;
- טלטול אליים.

2. מניעת שינה

3. "אמצעי חקירה" נוספים:

- כבילה ממושכת באזיקים מאחורי הגוף;
- קללות, איומים, השפלות;
- שלילת צרכים חיוניים;
- חשיפה לחום או קור קיצוניים.

4. אמצעי מעטפת:

- בידוד וחשאיות;
- כליאה בתנאים בלתי אנושיים.

אלא שבניגוד לצה"ל, עינויים של עצירים פלסטינים אינם נעשים בניגוד להוראות, או תוך התעלמות השלטונות מהם, אלא נעשים ברשות ובסמכות - בהוראה או אישור מטעם בכירי השב"כ, באישור בדיעבד של הפרקליטות ושל היועץ המשפטי לממשלה, ובתוך בועה של סודיות ובידוד שבג"ץ מאפשר את קיומה, בדרך של התרת מניעתם של עצירים מלהיפגש עם עורכי-דינם.

הישגיה של פסיקת בג"ץ מ-1999 נשחקו עד דק. הניסיון של בג"ץ לאפשר עינויים "רק" במקרים קיצוניים, "רק" כאלתור של חוקר "במקרה בודד" שיוכר כחוקי "רק" בדיעבד, נכשל לחלוטין. כיום מעונים עשרות רבות ואולי מאות עצירים פלסטינים מדי חודש, כאשר עינויים והתעללות הם הכלל, ומה שכינה בג"ץ "חקירה סבירה" הוא היוצא מן-הכלל.

מהתחקיר שערך הוועד הציבורי נגד עינניים בישראל עולה בבירור, כי העינניים מתבצעים באופן מסודר וממוסד. את מערכת ההיתרים שהקימה ועדת לנדוי החליפה כעת מערכת ביורוקרטית מאורגנת לא פחות. ידוע לנו כי במקרים המכונים "פצצה מתקתקת" אין מדובר בחוקר יחיד הנוקט פעולה "אד-הוק כתגובה לאירוע" או ב"אימפרוביזציה נוכח התרחשות בלתי צפויה" [פסיקת בג"ץ, פסקה 63]. חוקרים פונים באופן מסודר לממונים עליהם, מקבלים את אישורם מראש, ונוקטים שוב ושוב שיטות מסוימות, שלפחות חלקן (ובכלל זה שיטת ה"כיפוף") דורשות שיתוף-פעולה בין מספר חוקרים.

אלא שהשב"כ והפרקליטות יכולים להכחיש כל זאת, ואין דרך להפריך את הכחשותיהם באופן בלתי תלוי. חקירות השב"כ אינם חשופות למעקב אלקטרוני (בדרך של הקלטות) או לביקורת עצמאית, ותלונות הנחקרים אינן מבוררות בידי גורם חיצוני אלא בידי סוכן של השב"כ, שאת מסקנותיו מקבלת הפרקליטות ללא עוררין. במידה שגורמים אחרים, כגון מבקר המדינה או ועדת-המשנה של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, מפקחים על חקירות השב"כ, הרי פעולותיהם, כפעולות העינניים של השב"כ עצמן, מתבצעות באפילה תקשורתית. בכל מקרה, ברור שגופים אלה אינם פועלים ביעילות להפסקת העינניים - אם הם בכלל פועלים בכיוון זה.

בהקשר זה נציין כי ב-2002 חוקקה הכנסת חוק שיחייב "תיעוד חזותי" (וידאו ואודיו) או "קולי" (אודיו) של חקירות המשטרה בפשעים חמורים.¹⁰⁴ הוועד הציבורי נגד עינניים בישראל רואה בחוק זה צעד חשוב בכיוון הנכון. עם זאת, הוועד מיצר על כך שהחוק קובע כי אין חובה "לתעד" חקירות חשודים בעבירות ביטחון למשך חמש שנים מיום תחילתו,¹⁰⁵ ואין נאמר במפורש כי החוק יוחל על חקירות שב"כ.

בג"ץ, הפרקליטות והיועץ המשפטי לממשלה מעניקים למעני השב"כ הגנה, שהיבטיה הסטטיסטיים מזכירים תוצאות של בחירות במדינות טוטליטריות, ולא ופיקוח שיפוטי ומדיניות שקולה במדינה דמוקרטית: אפס מקרים של קבלת עתירות להסרת צו המונע פגישת עציר עם עורך-דין; 001% מקרים של קבלת טענות חוקרים כי המעונים היו "פצצות מתקתקות"; אפס מקרים של העמדה לדין של חוקרים שחרגו מסמכותם.

בדו"ח שפרסם הוועד הציבורי נגד עינניים בישראל בספטמבר 2001 נאמר, בין היתר:

שנים ארוכות של הפעלת עינניים והתעללות בקנה מידה רחב כלפי עצירים פלסטינים לא הביאו לישראל שקט ושלווה - נהפוך הוא.

למרבה הצער, ב-20 החודשים שחלפו מאז פורסם הדו"ח הוחמרו והורחבו תופעות ההתעללות ומדיניות העינניים, אך המצב הביטחוני רק הידרדר. העובדה הפשוטה היא כי סבל יוצר התמרמרות ושנאה, והזורעים סבל המוני, כזה שגורמים צה"ל והשב"כ בדרך התנהגותם כלפי עצירים פלסטינים, יקצרו מן הסתם זעם ושנאה בקנה-מידה גדול.

104. חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים), התשס"ב-2002.

105. סעיף 17 לחוק.

שום התנהגות של צה"ל והשב"כ, ובכלל זה עינוי עצירים, אינה מצדיקה טרור, אך על ישראל להבין כי בה-במידה, שום התנהגות של פלסטינים, ובכלל מעשי טרור, אינה מצדיקה עינויים, התעללות או הפרות אחרות של זכויות אדם בסיסיות.

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל שב וקורא לממשלת ישראל לזנוח את גישת ה"סיכול-בכל-מחיר" קצרת הטווח וההרסנית, ולנסות את הדרך האחרת, דרך כיבודן של זכויות האדם בכלל וזכויות עצירים ואסירים בפרט.

המלצות

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל חוזר על המלצותיו לשלטונות בישראל, שניתן לתמצת אותן להמלצה אחת: ליישם במלואן את הוראות המשפט הבינלאומי הנוגעות ליחס לעצירים ואסירים.

להלן הצעדים העיקריים המתחייבים מהוראות אלה:

1. חקיקה:

- לאסור בחוק עינויים, כהגדרתם באמנת האו"ם נגד עינויים, באיסור מוחלט. כל העובר או מורה לעבור על איסור זה, יענש באופן ההולם את חומרת המעשה;
- לאסור בחוק כל יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל, באיסור מוחלט. כל העובר או מורה לעבור על איסור זה, יענש באופן ההולם את חומרת המעשה;
- להבהיר בחקיקה כי הגנות מסוג "צורך" או "צידוק" לא יחולו על מענים ומתעללים;
- לקבוע בחוק כי לכל עציר ועצירה, ללא יוצאים מן הכלל, יובהרו זכויותיהם מייד עם מעצרו, ובכלל זה זכות השתיקה, זכותם לייצוג משפטי הולם, וכמובן זכותם להיות חופשיים מכל עינוי או התעללות;
- לקבוע בחוק כי כל עציר ועצירה, ללא יוצאים מן הכלל, יובאו בפני שופט/ת במהירות האפשרית, ולכל המאוחר בתוך 48 שעות;
- לקבוע בחוק כי כל עציר ועצירה, ללא יוצאים מן הכלל, יוכלו להיפגש עם עורכי-דינם מייד עם מעצרו, ולכל המאוחר בתוך 48 שעות;
- לבטל את דחיית החלתו של חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים), התשס"ב-2002, שעניינו תיעוד של חקירות חשודים באמצעות הקלטות אודיו וווידאו, על עצירים ביטחוניים, ולהחילו במפורש, ובאורח מידי, גם על חקירות השב"כ;

- לעגן בחוק מערכת של בדיקות, ובכלל זה בדיקות פתע, של הנעשה במתקני המעצר והחקירה, שייערכו בידי ועדה מטעם הכנסת, וכן מטעם גופים ממשלתיים, ארגוני זכויות אדם וארגונים בלתי ממשלתיים אחרים;
- לעגן בחוק הבטחת תנאים אנושיים מינימאליים בכל מתקני הכליאה והחקירה.

2. פעולות הממשלה:

- לפתוח בפעולות הסברה וחינוך נרחבות בצה"ל על-מנת להעמיד את החיילים והמפקדים על הצורך והחובה לכבד את זכויות האדם של עצירים;
- לדאוג לאכיפה יעילה ומלאה של הוראות צה"ל האוסרות אלימות כלפי עצירים והשפלתם, ובכלל זה העמדתם לדין של חיילים ומפקדים שסרחו, בכפוף לאמות-המידה הבינלאומיות הנוגעות למשפט הוגן;
- לנקוט בהליכים המשפטיים הדרושים על-מנת לפתוח את המדינה בפני ועדות האו"ם ומומחיו, כך שניתן יהיה להפנות תלונות של יחידים לוועדות אלה, וללמוד מניסיוןן;
- כצעד מייד - להזמין את המדווח המיוחד של האו"ם בנושא העינויים לבקר במדינה, לפתוח בפניו את כל מתקני הכליאה והחקירה, ולאפשר לו לדבר בחופשיות עם כל עציר ועצירה שעמם יחפוץ לדבר;
- להצטרף לפרוטוקול האופציונאלי של אמנת האו"ם נגד עינויים,¹⁰⁶ המאפשר פיקוח עצמאי, הן מקומי והן בינלאומי, על הנעשה במתקני המעצר והכליאה;
- להקים, בהתאם לפרוטוקול הנ"ל, גוף עצמאי ובלתי תלוי, בעל סמכויות גישה בלתי-מוגבלות למתקני הכליאה והמעצר בכלל, ומתקני החקירה של השב"כ בפרט, ואשר יפקח על הנעשה בהם בכל האמור לזכויות האדם של הכלואים;
- להורות לשב"כ לחדול מייד מלהפעיל את כל אמצעי העינויים וההתעללות שהוזכרו כאן, ולעבוד מכאן ואילך רק בשיטות של "חקירה סבירה" כפי שאלה הוגדרו בפסיקת בג"ץ, אך בלי הזדקקות למניעת שינה או לכבילה בחדר החקירה;

Optional Protocol to the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, G.A. res. A/RES/57/199, adopted 18 December 2002.

- לדאוג לכך כי חוקרי השב"כ יעברו הסבה מוחלטת משיטות חקירה אלימות ומשפילות לשיטות חקירה אנושיות. ההסבה חייבת לכלול הדרכה מקיפה בנושא זכויות האדם בכלל, וזכויות עצירים בפרט. רק אותם חוקרים שיפנימו באמת את הגישה האנושית לחקירה יוכל להישאר בתפקידם;
- לבטל את תפקיד הממונה על בדיקת תלונות נחקרים בשב"כ (המבת"ן), ולהחליפו בגורם עצמאי ובלתי-תלוי, שאינו קשור לשב"כ בשום צורה;
- להבטיח כי תוצאותיה של כל חקירה בדבר עיניים או התעללויות יימסרו למתלונן במלואן וכי תובטח זכותו לערער על מסקנותיה;
- להקצות בדחיפות תקציבים לשיפור התנאים במתקני הכליאה בכלל, ובמתקני המעצר והחקירה בפרט;
- להקצות בדחיפות משאבים לצורך התקנת מערכות הקלטה (אודיו ווידאו) בכל חדרי החקירה.

נספח - רשימת תצהירים ועדויות

להלן רשימת העצירים והעצירים-לשעבר שנעשה שימוש בתצהיריהם או בעדויותיהם לצורך כתיבת דו"ח זה. כל התצהירים והעדויות נמצאים במשרדי הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

1. **אברהים מחמוד אברהים אבו זור**, תושב מחנה הפליטים בלאטה שבשכם. נעצר ב-14.2.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-6.3.2003. בכלא השקמה בידי עו"ד מאמון חאשים מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
2. **מוחמד סובחי אבו סביח**, תושב ג'נין. נעצר ב-28.7.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-13.9.2002 בבית המעצר קישון בידי עו"ד וסים דראושה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
3. **ראיד עבד אל-עזיז אחמד אבו סונבול**, תושב עין יברוד, רמאללה. נעצר ב-23.9.2002 והועבר לבית המעצר בבית-אל ומשם למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה, שם נחקר. תצהירו נגבה ב-14.10.2002 בעופר בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
4. **טאלב אכרם אבו סנינה**, תושב חברון. נעצר ב-18.3.2002 והועבר לבית-חולים לא ידוע ומשם לחקירה במתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-15.4.2002 בכלא השקמה בידי עו"ד מחאמיד סאלח מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
5. **ת'אר סאלם אסעד אבו סרור**, תושב ג'נין. נעצר ב-29.10.2002 והועבר למחנה צבאי ליד התנחלות כדים, ומשם למחנה סאלם שבצפון הגדה המערבית. שוחרר לאחר שלושה ימים בלא כל הליכים משפטיים. עדותו נגבתה ב-20.2.2003 בבית העד בידי עו"ד רים ג'ראר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
6. **מאלכ מוחמד אבו עיישה**, תושב חברון. נעצר ב-1.1.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-15.4.2003 בכלא נפחא ליד מצפה-רמון בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
7. **ריאד עדנאן אבו עיישה**, תושב חברון. נעצר ב-21.1.2003 והועבר לבסיס החטיבה המרחבית חברון, משם למתקן המעצר הצבאי עזיון ומשם, לאחר שלושה ימים, למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-9.4.2003 בכלא השרון בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

8. **מוחמד שאדי אבו עקר**, תושב בית-לחם. נעצר ב-23.1.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. משם הועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-15.4.2003 בכלא אשל בבאר-שבע בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
9. **ג'עפר ח'ליל אבו ערקוב**, תושב דורא שבנפת חברון. נעצר ב-15.1.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-10.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד לואי עוקה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
10. **מוחמד סלאמה אבו ראס**, תושב חברון. נעצר ב-23.1.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-6.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד לואי עוקה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
11. **מאהר עבדאללה אבו שראר**, תושב חברון, נעצר ב-16.1.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-3.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד לואי עוקה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
12. **חסן מוחמד חסן אל-ארטש**, תושב עזה. נעצר ב-14.10.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-18.11.2002 בכלא השקמה בידי עו"ד פהמי עוויווי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
13. **רג'א מוחמד רג'א אסעד**, תושב מזרח-ירושלים. נעצר ב-8.3.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים בירושלים. תצהירו נגבה ב-21.3.2003 בידי עו"ד פארס אבו אחמד.
14. **עלאא מוחמד חסן בריג'יה**, תושב בית-לחם. נעצר ב-6.4.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-27.11.2002 בכלא השקמה בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
15. **מוחמד אבראהים ג'בר**, תושב מחנה-הפליטים דהיישה בבית-לחם. נעצר ב-13.2.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-6.3.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד פהמי עוויווי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
16. **צברי אסמאעיל ג'בר**, תושב בית-לחם. נעצר ב-4.3.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, ומשם, לאחר יממה, למתקן החקירות של השב"כ במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-16.3.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד מאמן חאשים מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

17. **ראפת נאפד' ראשד אל-ג'ואברה**, תושב בית-לחם. נעצר ב-16.12.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים בירושלים. תצהירו נגבה ב-1.1.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד מאמון חאשים מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
18. **נידאל מוחמד אל-ג'ינידי**, תושב חברון. נעצר בתחילת חודש דצמבר 2001 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-6.12.2001 בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים בידי עו"ד אלגרה פצ'קו מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
19. **אמין אברהים גלבאן**, תושב עזה. נעצר ב-11.1.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-16.2.2003 במתקן הכליאה הצבאי בקציעות בנגב בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
20. **מוחמד יוסף ג'ראדאת**, תושב סילת אל-רחאניה, ג'נין. נעצר ב-19.9.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-3.10.2002 בבית המעצר קישון בידי עו"ד וסים דראושה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
21. **שאדי שריף עבד אל-ע'פאר ג'ראדאת**, תושב סעיר. נעצר ב-2.10.2001 והועבר לתחנת המשטרה בקריית-ארבע, ומשם למתקן המעצר הזמני אדוריים ("מג'נונה"). עדותו נגבתה ב-15.1.2003 בבית העד בידי איאד מנאסרה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
22. **ראוף תוופיק מחמוד דאר יאסין, תושב בית-לחם**. נעצר ב-8.7.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, ומשם, כעבור שמונה ימים, למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה, משם שוחרר לאחר שבעה ימים נוספים. עדותו נגבתה ב-22.1.2003 בבית-לחם בידי אמינה עודה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
23. **מאהר סובחי טאלב דוקאן**, תושב שכם. נעצר ב-15.12.2002 והועבר למחנה צבאי באזור שכם, משם הועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם. תצהירו נגבה ב-16.1.2003 בידי עו"ד חסן שקידיף במשרדו בשכם, מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
24. **סאמר תאופיק סברי דוקאן**, תושב מחנה-הפליטים בלאטה בשכם, נעצר ב-9.10.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם, משם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה. תצהירו נגבה ב-20.1.2003 בידי עו"ד חסן שקידיף במשרדו בשכם, מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

25. **סוהייב רפיק תאופיק דראגמה**, תושב חברון. נעצר ב-14.1.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון ומשם, לאחר יום אחד, למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-20.2.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
26. **דאוד דרעאווי**, תושב א-ראם, נעצר פעמיים: בפעם הראשונה נעצר ב-10.9.2001, והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. בפעם השנייה נעצר ב-21.2.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, משם למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה ומשם למתקן הכליאה הצבאי בקציעות בנגב. תצהירו נגבה ב-14.4.2003 בקציעות בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
27. **מוחמד איוב דרוויש**, תושב בית עור אל-תחתא, אזור רמאללה. נעצר ב-10.7.2002 והועבר למחנה הצבאי רפאת, משם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-1.4.2003 במתקן הכליאה הצבאי במגידו בידי עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
28. **איאד מסבאח אל-היימוני**, תושב חברון. נעצר ב-5.1.2003, והועבר למשטרת קריית-ארבע, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-3.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד לואי עוקה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
29. **אסעד היימוני**, תושב חברון. נעצר ב-17.11.2001 והועבר למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה, משם למתקן הכליאה הצבאי בקציעות בנגב ומשם בחזרה לעופר. תצהירו נגבה ב-3.8.2002 בביתו בחברון בידי עו"ד אלגרה פצ'קו, עדות משלימה נגבתה ב-10.8.2002 בביתו בחברון בידי יובל גינבר מהוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
30. **מוחמד עבדה אל-היימוני**, תושב חברון. נעצר ב-22.1.2003 והועבר לקריית-ארבע ומשם, באותו יום, למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-31.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
31. **עבדאללה פתחי אל-הורימי (קטין)**, תושב בית-לחם. נעצר ב-21.1.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-9.4.2003 בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
32. **מוחמד עבד אל-סלאם אל-זגייר**, תושב חברון. נעצר ב-14.3.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, משם למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה ומשם למתקן הכליאה הצבאי בקציעות בנגב. תצהירו נגבה ב-14.4.2003 בקציעות בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

33. **מוחמד עבד אל-רחמן רדואן זיד**, תושב טובאס, נעצר ב-26.11.2002 והועבר למחנה ששמו אינו ידוע לו, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה, ובהמשך למתקן החקירה של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-22.1.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד קעואר פידא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
34. **ראיד ג'מאל חמדי חדאד**, תושב עזה. נעצר ב-5.12.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה. תצהירו נגבה ב-9.2.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
35. **סמי אחמד ח'ליל**, תושב שכם. נעצר ב-10.2.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם ומשם, לאחר שלושה ימים, למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בקישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-18.3.2003 בבית המעצר קישון בידי עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
36. **ח'ליל מרואן ח'אלד אל-ח'לילי**, תושב שכם. נעצר ב-17.6.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה, ולמקומות מעצר וחקירה אחרים, כולל חשאיים. תצהירו נגבה ב-18.8.2002 בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה בידי עו"ד סמיר עבד אל-לטיף מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
37. **עראף סלאמה חריבאת**, תושב דורא. נעצר ב-15.1.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון ומשם, לאחר יום, למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-20.2.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
38. **בהאא חמדי עיסא חתו**, תושב א-ראם. נעצר ב-13.4.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-8.3.2003 בכלא אשל בבאר-שבע בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
39. **מוחמד סאלח חסן טאהא**, תושב מחנה-הפליטים אל-בורייג' ברצועת עזה. נעצר ב-3.3.2003. במהלך מעצרו איבד את הכרתו והועבר לבית-החולים ע"ש סורוקה בבאר-שבע, שם שהה יומיים. משם הועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-13.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
40. **סעיד קוסאם סעיד טובאסי**, תושב ג'נין. נעצר ב-1.11.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-10.11.2002 בבית המעצר קישון בידי עו"ד וסים דראושה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

41. **רסלאן טלאל טוקאן**, תושב מחנה-הפליטים בלטה, שכם. נעצר ב-13.11.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם, משם למחנה קדומים ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה. תצהירו נגבה ב-24.11.2002 בבית המעצר בפתח-תקווה בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
42. **"רושדי"**, [הפרטים המלאים נמצאים במשרדי הוועד], תושב מחנה-פליטים בגדה המערבית. נעצר בנובמבר 2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, ומשם למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה. עדותו נגבתה ב-5.2.2003 בביתו של העד בידי איאד מנאסרה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
43. **האני ליימון**, תושב טול כרם. נעצר ב-23.1.2003 והועבר למחנה צבאי בטול כרם, משם לקדומים ולאחר 18 יום למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-18.3.2003 בבית המעצר קישון בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
44. **מוחמד גי'האד מוחמד**, תושב מחנה הפליטים ג'באליה שברצועת עזה. נעצר ב-5.12.2002 והועבר למחנה ארז, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה. תצהירו נגבה ב-9.2.2003 בכלא השקמה באשקלון בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
45. **מדתת טארק מוחמד**, תושב עיסאווייה. נעצר ב-26.8.2001 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-4.11.2001 במגרש הרוסים בידי עו"ד חנאן ח'טיב מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל. תצהיר משלים נגבה ב-17.2.2003 בכלא אשל בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
46. **עבד אל-עזיז אחמד אל-מועטי**, תושב בית-לחם (אזרח ירדני). נעצר ב-5.2.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-9.3.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד פהמי עוויוו מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
47. **היית'ם עלאם ד'ב מינאוי**, תושב שכם. נעצר ב-5.7.2002 ונחקר במקום לא ידוע, משם הועבר למחנה חוארה, משם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה, ומשם הועבר לחקירה נוספת במקום לא ידוע. תצהירו נגבה ב-3.9.2002 במתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה בידי עו"ד סמיר עבד אל-לטיף מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
48. **מאזן מלסה**, תושב רמאללה. נעצר ב-5.6.2001 והועבר למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-16.2.2003 בכלא אשל בבאר-שבע בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

49. **עלי נאיל מקסקס**, תושב ג'נין. נעצר ב-9.4.2002 ונחקר במחסום סאלם שבצפון הגדה המערבית. תצהירו נגבה ב-29.10.2002 במתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
50. **עז אל-דין ח'אלד ח'ליל מראחין**, תושב הכפר רומאנה, ג'נין. נעצר ב-5.6.2002 ונחקר בבית מעצר קדומים, ומשם הועבר למתקן הכליאה הצבאי במגידו. תצהירו נגבה ב-29.10.2002 במתקן הכליאה במגידו בידי עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
51. **אוסאמה חסן נתשה**, תושב חברון. נעצר ב-12.12.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-15.1.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד פהמי עוויוו מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
52. **אחמד וליד אחמד סדקה**, תושב כפר ענזה באזור ג'נין. נעצר ב-20.7.2002 והועבר למחנה דותן, משם למחנה סאלם שבצפון הגדה המערבית, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-20.8.2002 בבית המעצר קישון בידי עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
53. **עבאס אל-סייד**, תושב טול כרם. נעצר ב-8.5.2002, והועבר לאגף החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בקישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-9.4.2003 בבית המעצר קישון בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
54. **אחמד רשאד סכני**, תושב עזה. נעצר ב-9.12.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-9.2.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
55. **רוחי אברהים סלאמה**, נעצר ב-31.1.2003 באזור נצרת והועבר למשטרת נצרת, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-18.2.2003 בבית המעצר קישון בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
56. **מאלכ עבד אל-חלים עבד אל-ע'ני סלהב**, תושב בית-לחם. נעצר ב-11.2.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-7.3.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד פהמי עוויוו מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
57. **מחמוד אברהים סלחאת**, תושב ואדי בידאן, נעצר ב-7.8.2002 והועבר למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה, שם נחקר. תצהירו נגבה ב-14.4.2003 במחנה עופר בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

58. **זאיד סאמי עבד אל עזיז סלמאן**, תושב כפר ראמון, אזור טול כרם. נעצר ב-5.1.2002 והועבר למחנה "חפס", ומשם למתקן המעצר הזמני באדוריים ("אל-מג'נונה") ומשם למתקן הכליאה הצבאי במגידו ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-10.1.2002 בבית המעצר קישון בידי עו"ד מוחמד דראושה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
59. **חביב רשד סעדאללה**, תושב עזה. נעצר ב-25.12.2002 והועבר להתנחלות בגוש קטיף, משם למחנה ארז, שם נחקר במשך 4 ימים. ב-29.12.2002 הועבר למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה בכלא השקמה ב-9.2.2003 בידי עו"ד חוסאם יונס מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
60. **איאד כאמל עבד אל-האדי**, תושב חברון. נעצר ב-7.10.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציין. תצהירו נגבה ב-14.4.2003 במתקן הכליאה הצבאי בקציעות נגב בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
61. **איאד מוסא סאלם עבייאת**, תושב בית-לחם. נעצר ב-10.2.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציין, ומשם, לאחר יום, למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-10.3.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד מאמון חאשים מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
62. **עאיד ח'ליל מוחמד עבייאת**, תושב בית-לחם. נעצר ב-10.2.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציין, ומשם, לאחר יומיים, למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-10.3.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד מאמון חאשים מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
63. **לואי מוחמד עודה**, תושב דאחיית אל-בריד. נעצר ב-6.4.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים בירושלים. תצהירו נגבה ב-28.4.2002 במגרש הרוסים בידי עו"ד חנאן ח'טיב מארגון זכויות האדם הפלסטיני אל-קאנון.
64. **סאמר אל-עיסאווי**, תושב מזרח-ירושלים. נעצר ב-11.4.2002, והועבר לבניין שנתפס בידי צה"ל ברמאללה, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-17.2.2003 בכלא אשל בבאר-שבע בידי עו"ד קעואר פידא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
65. **שאדי אל-עיסאווי**, תושב מזרח-ירושלים. נעצר ב-16.2.2002 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-17.2.2003 בכלא אשל בבאר-שבע בידי עו"ד קעואר פידא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

66. **מאזן אחמד סעיד אל-עלי**, תושב טול כרם. נעצר ב-24.7.2002 והועבר למשרדי הקישור בטול כרם, משם לבית-החולים הילל יפה בחדרה ומשם למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה. תצהירו נגבה ב-12.8.2002 בעופר בידי עו"ד פארס אבו חסן מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
67. **נידאל מוחמד אל-עמד**, תושב שכם. נעצר ב-14.1.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם, ומשם, כעבור 12 יום, למתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה. תצהירו נגבה במתקן הכליאה הצבאי בקציעות בנגב ב-16.2.2003 בידי עו"ד קעואר פידא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
68. **עונדאר עצידה**, תושב הכפר תל שבנפת שכם. נעצר ב-18.7.2002 והיה מועמד לגירוש לעזה, בשל פעולותיו של אחיו. תצהירו נגבה ב-11.9.2002 במתקן הכליאה הצבאי עופר ליד רמאללה בידי עו"ד לביב חביב.
69. **חסן עבד אל-פתח מחמד עריישה**, תושב מחנה-הפליטים בלאטה בשכם. נעצר ב-14.2.2003 והועבר לחטיבה המרחבית שומרון, משם, לאחר שלושה ימים, למתקן המעצר הצבאי בית-אל, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-6.3.2003 בכלא השקמה בידי עו"ד מאמון חאשים מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
70. **מאזן מוחמד סלימאן פקהא**, תושב טובאס. נעצר ב-5.8.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-14.10.2002 בבית המעצר קישון בידי עו"ד אמיר יחיא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
71. **ת'אבת מוחמד חסן צריע**, תושב יטא שבנפת חברון. נעצר ב-9.2.2003 והועבר לתחנת המשטרה בקריית-ארבע, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה בכלא השקמה ב-10.3.2003 בידי עו"ד לואי עוקה מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
72. **ראיד עלי קוקא**, תושב שכם. נעצר ב-10.1.2003 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-5.2.2003 בבית המעצר קישון בידי עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
73. **ג'ורג' מנצור קורט**, תושב רמאללה. נעצר ב-24.10.2002 והועבר למקום בלתי ידוע, ומשם למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-11.3.2002 במגרש הרוסים בידי עו"ד לאה צמל מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

74. **נאסר חסן קרעקה**, תושב בית ג'אלה. נעצר ב-9.4.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי עציון ומשם למתחם הארמון הנשיאותי של יאסר עראפת, משם בחזרה לעציון ומשם למתקן הכליאה הצבאי בקציעות בנגב. תצהירו נגבה ב-30.4.2002 בקציעות בידי עו"ד אלגרה פצ'קו מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
75. **חסן רואג'בה**, תושב שכם. נעצר ב-5.12.2002 והועבר למתקן המעצר הצבאי בחווארה ליד שכם, ומשם, לאחר ארבעה ימים, למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי בפתח-תקווה, שם שהה שעתיים בלבד, לפני שהועבר למתקן חקירה בלתי ידוע. תצהירו נגבה ב-11.3.2003 בבית המעצר קישון ליד חיפה בידי עו"ד פידא קעואר מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
76. **אסמאעיל פריד מוניר אל-רג'בי, בן 51 (יליד חברון, 6.6.1987), תושב חיפה**. נעצר ב-5.3.2003 בביתו, והועבר למתקן החקירה של השב"כ בבית המעצר המשטרתי קישון ליד חיפה. תצהירו נגבה ב-10.4.2003 בבית המעצר קישון בידי עו"ד מוחמד אבו ריא מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
77. **נאהד עבד אל-רחמן רג'בי, תושב חברון**. נעצר ב-25.3.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-11.4.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד פהמי עוויווי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
78. **מוסלם כאמל מוסלם שעלאן**, תושב בית-לחם. נעצר ב-13.3.2003 והועבר למתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-10.4.2003 במגרש הרוסים בידי עו"ד פהמי עוויווי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
79. **השאם חמידן אל-שרבאתי**, תושב חברון. נעצר ב-5.9.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית מעצר בכלא השקמה באשקלון. תצהירו נגבה ב-28.10.2002 בכלא השקמה בידי עו"ד פהמי עוויווי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
80. **אבראהים ת'ואבת**, תושב בית פג'אר. נעצר ב-23.7.2002 ונחקר במתקן החקירות של השב"כ בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים. תצהירו נגבה ב-29.10.2002 בידי עו"ד

